

MECMUA

ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ

Mecmua Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi [International Journal Of Social Sciences]

Uluslararası Hakemli E-Dergi/ Referee International E-Journal

Yıl: 6, Sayı: 11, ISSN:2587-1811 Yayımlanma Tarihi: 30.03.2021

Osmanlı Sarayında Pehlivanların Himaye Edilmesi ve Ceyb-i Humayun Defterlerine Kaydedilmeleri

Patronage of Pehlivan in the Ottoman Palace and Their Recording in the Notebooks of Ceyb-i Humayun

Öğr. Gör. Dr. Umut C. KARADOĞAN

Sinop Üniversitesi, Boyabat Meslek Yüksekokulu, Sinop, Türkiye. umuttarih@hotmail.com

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü: Araştırma Makalesi
DOI: mecmua. 844600
Yükleme Tarihi: 21.12.2020
Kabul Tarihi: 04.02.2021
Yayımlanma Tarihi: 30.03.2021
Sayı: 11
Sayfa: 295-328

Article Information: Research Article
DOI: mecmua. 844600
Received Date: 21.12.2020
Accepted Date: 04.02.2021
Date Published: 30.03.2021
Volume: 11
Sayfa: 295-328

Atf / Citation

KARADOĞAN, U. C. (2021). Osmanlı Sarayında Pehlivanların Himaye Edilmesi ve Ceyb-i Humayun Defterlerine Kaydedilmeleri. *MECMUA - Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi* ISSN: 2587-1811 Yıl: 6, Sayı: 11, Sayfa: 295-328

KARADOĞAN, U. C. (2021). Patronage of Pehlivan in the Ottoman Palace and Their Recording in the Notebooks Of Ceyb-i Humayun. *MECMUA - International Journal Of Social Sciences* ISSN: 2587-1811 Year: 6, Volume: 11, Page: 295-328

Öğr. Gör. Dr. Umut C. KARADOĞAN

OSMANLI SARAYINDA PEHLİVANLARIN HİMAYE EDİLMESİ VE CEYB-İ HUMAYUN DEFTERLERİNE KAYDEDİLMELERİ

Patronage of Pehlivan in the Ottoman Palace and Their Enrolling in the Notebooks of Ceyb-i Humayun

ÖZ

Fiziksel olduğu kadar zihinsel mücadeleye de dayanan güreşin geçmişi, Türkistan coğrafyasına kadar uzanmaktadır. Türk folklorunda yiğitliği sergilemenin en önemli yöntemlerinden birisi olan güreşin, Selçuklulardan itibaren hükümdarlar tarafından himaye edilmesiyle birlikte, sosyal hayatın bir parçası olduğu kadar saray hayatının da bir ritüeli olmuştur. Bu düşünceden hareketle saraya pehlivan alımı konusu ise Anadolu'nun yurt edinilmesi ile başlayan tekke kültürü ile açıklanabilmektedir. Çalışma içerisinde bu sebeple tekkelerin oluşumuna ve pehlivan yetiştirme süreçlerine de değinilmiştir.

Türklerde güreş sıradan bir idman faaliyeti olmanın ötesinde dini, sosyal, askeri değerde bir organizasyon olup, Türk hükümdarlarının dahi üzerinde hassasiyet ile durdukları kitlesel bir eylemdir. Özellikle hükümdarların binişleri sonrasında düğün ve bayram törenlerinde, huzurda icra edilen güreşlerin ardından pehlivanlara yapılan ödemeler, takdim edilen ödülleri, sultanların "örtülü ödeneği" olan Ceyb-i Humayun defterlerine kaydedilmiştir. Bu bağlamda çalışma içerisinde elde edilen arşiv belgelerinden, XV. Yüzyıldan, XX. Yüzyıla kadar Osmanlı padişahları huzurda yapılan güreşlerin amacı, yapıldıkları yerler, pehlivanların ad ve unvanları, müsabakaları yapanlar, mücadelenin sonucu, duacılara ve pehlivanlara ödenen meblağların ayrıntılı biçimde verilmesine gayret edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Pehlivan, Yağlı Güreş, Tekke, Ceyb-i Humayun, Duacı, Silahtar Ağa

ABSTRACT

The history of wrestling, which is based on mental struggle as well as physical, goes back to the geography of Turkistan. Wrestling, which is one of the most important methods of displaying valor in Turkish folklore, has become a part of social life as well as a ritual in his palace with the patronage of rulers since the Seljuks. The reception of pehlivan to the palace is based on the tekke culture, which began with the acquisition of the hometown of Anatolia. For this reason, the formation of tekkas and pehlivan breeding processes were mentioned in the study.

In Turks, wrestling is not just an ordinary training activity but an organization of religious, social, and military value and it is a mass action that even Turkish rulers emphasize sensitively. Especially after the monarch's revenge from one place to another, at wedding and feast ceremonies, after the wrestles performed in the Sultan's presence, payments to the wrestlers, the awards presented are recorded in the notebooks of Ceyb-i Humayun, which is the "implicit allowance" of the Sultans. In this context, from the archival documents obtained in the study, XV. From the century, XX. The purpose of wrestling in the peace of the Ottoman sultans until the century, the places where they were made, the names and titles of the wrestlers, those who competed, the result of the struggle, the prayers, the sums paid to the wrestlers were tried to be given in detail.

Keywords: Wrestler (Pehlivan), Oil Wrestling, Dervish Lodge, Ceyb-i Humayun (implicit allowance), Prayer, Silahtar Ağa.

Giriş

Bir toplumun kültürel niteliğinin, tutkularının, becerilerinin şekillenmesindeki en değerli örneklerinden olan tabiata karşı başlattığı mücadelede, kendini ifade etme yöntemlerinden olan birisi de güreştir. Türklerde, Küreş, Küraş, Küres, Güleş gibi ağızlarla telaffuz edilen kelime, dünya toplumlarında da “dayanıklı, yiğit, kabadayı, eş, dost, arkadaş, birbiri ile mücadele eden yarışmacı” hemen aynı tarzda anlamlarla kullanılmıştır.¹

Dünyanın bilinen en kadim sporlarından birisi olan güreş, (M.Ö. 8. yüzyıl) yapılışı itibari ile taş ve demir devirleri gibi oldukça eski zaman dilimlerine kadar uzanmaktadır. Fakat konu ile ilgili olarak bilinmesi gereken hususlardan birisi de güreşin, savunma aracı olmaktan öteye geçip, spor haline evrilmesi hakkında ayrıntılı bir tarih verebilme imkanının bulunmamasıdır.

Türkistan coğrafyasında savaş harici zamanlarda bir çeşit oyun olarak yapılan Türk güreş,² gökböri, okçuluk, çevgan, avcılık, cirit tarzı faaliyetler gerçekte onların hayatlarının bir parçasıdır ki, diğer çevre kavimlerin kendilerine yapacakları taarruzlara karşı bir nevi hazırlık çalışması anlamını taşımıştır.

Türklerin yaşam koşullarının zorluluğu düşünüldüğünde, yaşamlarının tüm faaliyetini savaşa hazırlık şeklinde tasarlayan Türklerin, fiziksel güce ve zekâya dayanan bir idman anlayışı olan güreşi benimsemiş olmaları şaşırtıcı değildir. Türkler güreşi tek bir usulde yapmaktan ziyade, onu türlere ayırmış (karakucak, aba, kuşak, şalvar...) ve her birini farklı tarzlarda icra etmiştir. Fakat Türkler bilinmelidir ki, dünya üzerinde bilinen 479 güreş türünün 39 nun sahibi ve uygulayıcısıdır.³ Tüm bunların haricinde Greko-Romen güreş denilen usul ise Antik Yunan güreşinde bir çeşit yağlı güreş biçimi olup, Antik Olimpiyatlarda iki türde icra edilmiştir. Bunun ilki toz zeminde uygulanan “*ayakta güreş*”, diğeri de çamurda uygulanan “*yer güreş*”dir.

Ayrıca güreş ve pehlivanlık kurumu Türklerde daima itibarın, takdirin ve teşvikin en üst seviyede yaşandığı bir platform olmuştur. Türkistan coğrafyasından başlamak üzere tasavvuf ile güreşi birbirinden ayırmayan, güncel hayatlarının bir parçası haline getiren Türkler, yaptıkları spora kutsal anlamlar yüklediklerini, tekkeler de güreşi belirli bir iş disiplini içerisinde ve ibadet anlayışı ile yaparak da göstermişlerdir. Türkler, Anadolu coğrafyasına daha gelmeden güreşi, biniciliği, atıcılığı himaye etmiş ve saray sporu haline getirmişlerdir.⁴ Selçuklular saraylarında, Farisilerin de etkisiyle mevcut güreşe yeni anlayışlar da getirmişlerdir. Bu anlayışlarından bazıları, müsabakadan önce İslâm peygamberine salavat getirilmesi, pehlivanların piri olarak Hz. Hamza'nın kabul edilmesi, Anadolu'nun pek çok yerleşim yerinde pehlivan tekkelerinin kurulması, bazı ritüellerin ve oyun biçimlerinin adlarının Farsça olması bu etkilerden sadece bazılarıdır.

¹ Hikmet Koraş, “Türk Lehçelerindeki Müşterekler Üzerine”, *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C. 183, S. 183, Ankara,2014, s. 202.

² Kaşgarlı Mahmud; *Divan-ı Lügat-it Türk*, Çev: Besim Atalay, TTK Basımevi, Ankara,1986, s.399; Murat Çavga,-Özcan Aygün, *Edirne ve Kırkpınar*, Puslu Yay., Edirne, 2013, s.63.

³ Mehmet Türkmen, “Türklerde Geleneksel Güreşlerin Kültürel Pedagojisi”, *Destan-ı Kırkpınar Dergisi*, Kırkpınar Kültürünü Tanıtma ve Yaşatma Derneği Yay., S.50, Temmuz 2019, s. 32.

⁴ İbrahim Kafesoğlu, *Türk Milli Kültürü*, Boğaziçi Yayınları, İstanbul,1996, s. 275.

Osmanlı padişahları başta Bursa şehri olmak üzere Edirne ve ardından İstanbul gibi pek çok hakimiyet kurdukları Anadolu şehirlerinde ve Balkanlarda Güreşçi tekkelerinin açmış, açılmasına izin vermiş hatta teşvik de etmiştir. Buna sebep padişahlarında güreşe ve pehlivanlığa karşı meyillerinin olması, yapılan sanata saygı duymalarıdır. Osmanlı padişahlarından I. Mehmed'in (Çelebi) "güreşçi" lakabıyla anıldığı, Şehzade Cem'in zamanının büyük bir bölümünü güreşe ayırdığı bilinmektedir.⁵ Bununla birlikte pehlivanların örgütlenebilmesi adına ilk girişimin İstanbul'un fethinden sonra Fatih Sultan Mehmed ile başlaması da tesadüf değildir. Sultan II. Mehmed, ülkede yeniden başlattığı örgütlenme sürecinde, pehlivanlara da yer vermiş ve saray çevresinde bulunmalarına müsaade etmiştir.⁶ II. Mehmed'in devr-i hakimiyetinde her Yeniçeri odasında birer veya ikişer pehlivanın bulunması bir kanun olmuştur. II. Mehmed'in ardından tahta geçen II. Bayezid, padişah olmadan önce Amasya'da sancak görevini yürütürken, çevre memleketlerdeki sanatkâr, zanaatkâr ve sporcuları yüksek aylıklar vererek toplamış, padişahlığı döneminde de bunları İstanbul'a beraberinde getirmiştir.⁷ I. Süleyman, IV. Murad,⁸ III. Ahmed, I. Mahmud güreşe ve pehlivana düşkün hükümdarlardır. Sultan Abdülaziz devrinde pehlivanlar yurtdışına kadar açılmış hatta II. Abdülhamid devrinde dünyanın pek çok noktasında Türk pehlivanları tanınır olmuş, davet dahi almışlardır.⁹

⁵ Özbay Güven, "Türklerde Pehlivanlık", *Türk Dünyası Araştırmaları*, S. 56, Ankara, Ekim 1988, s.3; Şehzadelerin eğitimi din âlimlerinin önderliğinde din öğretimi ile başlar, ardından pozitif ilimlerle sürer, ardından sportif faaliyetlere geçilir ve şehzadelerin eğilimine göre ok atma, ata binme, ava çıkma ve güreş tutma ile devam edilirdi. Atif Kahraman, *Osmanlı Devleti'nde Spor*, T.C. Kültür Bakanlığı Yay., No: 1697, Ankara, 1995, s.125.

⁶ Umut C. Karadoğan, *Geçmişten Geleceğe Kültürel Miras: Kırkpınar Yağlı Güreşleri*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Ankara, s.5 (Yayınlanmamış Doktora Tezi).

⁷ Defter-i İhracat-ı Matbah-ı Hassa ve Sa'iran (8 Nisan 1504) tarihindeki ödemeler arasında Küştigir Ali Küçek'e 1000, pehlivan Kılıç'a 2000, Ahmed Beşir Türki'ye 3000, Küştigir Süleyman'a 1500 Osmanlı kuruşu verildiği ifade edilmiştir. Ömer Lütfi Barkan, "İstanbul Saraylarına Ait Muhasebe Defterleri", *Belgeler Dergisi*, No: 228-291-377, C.IX, S. 13, TTK Basımevi, Ankara, 1979, s.330, 343, 377.

⁸ IV. Murad'ın sahip olduğu kas gücünü anlamak adına türlü efsanevi hikâyeler dile getirilmiştir. Bunlardan birisi de IV. Murad'ın tahrip edilmesini emrettiği "Core" kalesinin kapısının kırılmasına ilişkin olandır. Sultan IV. Murad, Core Kalesinin kapısını neferlerinden kimse kıramayınca sekiz erin güçlkle taşıdığı bir koçbaşını tek başına kaldırıp, yarım hamle yaylanmayla kale kapısına vurmuş, kapı ortasından delinip, direk içeri girmiştir. Sultanın gücünü teyit etmek adına bugün Topkapı Sarayı Müzesinde 10412 kod numarasıyla tek parça bir idman taşı bulunmaktadır ve taşın kitabesinde 102.64 kg. ağırlığa denk geldiği ifade edilmiştir. "Seksan Vutye bu taş çün sırça parmağı ile kaldırdığı kuvvet gösterüb; Sultan Murad'ı Cem Gulam Hak kuvvetün efzün edüp ömrün ziyade eyleye kaldırdı seksen okkayı parmakla..(Tarih-i Temam)" Güven Özbay, "Türklerde Güreş Geleneği", *Türk Dünyası Tarih Dergisi*, Sayı.55, Temmuz 1991, s. 17.

⁹ DABOA.DH.MKT. 374.14.2.2 17 Zilkade 1312 / (30 Nisan 1311-12 Mayıs 1895); Cevdet Küçük, "Abdülaziz", *Diyanet İslâm Ansiklopedisi*, Ankara, 1988, s.179-185; İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Devlet Teşkilatı'nda Kapıkulu Ocakları*, C.I, TTK Basımevi, Ankara, 1943, s.322.

A. Osmanlı Devleti'nde Güreş Tekkelerinin Fiziki Durumları ve Çalışma Prensipleri

Türkistan coğrafyasında atlı-göçebe yaşam sürdüren ve zorlu bir yaşam koşuluna sahip Türk toplulukları bünyelerini sağlıklı tutabilmek adına aslında her biri bir spor faaliyeti olan güreş, kılıç ve ok atma gibi savaş oyunlarını devamlı surette tercih etmişlerdir. İslâmiyet'in benimsenmesinin ardından da aynı savaşçı ruhlarını yitirmeyen Türk boyları, yarışma, eğlence, dini merasimlerinde dahi mezkûr faaliyetleri hayatlarının bir parçası haline getirmişler, ayrıca iç dünyalarının güzelliklerini dışa vuracak söz ustalıklarını da beraberinde gittikleri yere taşımışlardır. Oğuz-Türkmen toplulukları eski örflerini muhafaza etmek kaydıyla, Türk tasavvuf geleneğinin şekillenmesine de imkân tanımışlardır.¹⁰

İslâmiyet'in Türkler arasında hâkimiyet kurmasının ardından Horasan, Türk tasavvuf hareketinin merkezi, "Pir-i Türkistan" lakabıyla da tanınan Hoca Ahmed Yesevi'de öğretinin dini liderliği statüsüne yükselmiştir. Eski Türk coğrafyasında ve inancındaki Kam, Baksı, Şaman benzeri dini ricalin yerini ilerleyen dönemlerde Dede, Baba, Şeyh, Ata gibi dervişler almıştır.¹¹ Türkistan coğrafyasında 1221 tarihinde Ata (Mahmud) pehlivanın ilk defa Türk toplulukları arasında güreşteki örgütlenme sürecini başlatmış olması da güreşin bir tekke sporu olmasında önemli bir yer tutmuştur.¹²

Osmanlı Devleti'nin tesisi sırasında, Anadolu'daki uç beyliklerinde, çağdaş dünyanın yaşam kaynağını oluşturan Türk-İslâm dünyası, Kırım ve Mısır gibi medreselerden çıkıp gelen hocalar, Selçuklu ve İlhanlı devrinden kalan, farklı tarikatlara mensup dervişlerle farklı bir değişim süreci sergilemiştir. Bu değişim Anadolu'da diğer beylikler gibi içeriye değil, dışarıya doğru olmuş, bu durum Osmanlı Beyliğini, fakat en önemlisi onun demografik yapısını etkilemiş, inanç ve devlet mefkûresinde de bu anlayış kendini göstermiştir.¹³

Osmanlı Devleti'nde güreş tekkeleri terminolojik olarak değerlendirilirse, Farsça bir kelime olan "tekye" (dayanılacak yer) den gelmiş olduğu görülecektir.¹⁴ Bunun yanı sıra Küştica, Küştig'ran, Keşt-Gir, Pehlüvanan Tekyesi¹⁵, Güleşçiler Tekkesi, Pehlivan Tekkesi benzeri adlarla ifade edilmişlerdir. Bu tekkelerin başında bulunanlara da Şeyh, Duacı, Mürşit, Yol Atası, Postnişin, Baba, Dede" gibi adlar verilmiştir. Öğrencilerine ise kademesine uygun olarak Acemi, Şakird, Miyander¹⁶

¹⁰ Kutluay Erdoğan, *Alevilik, Bektaşilik*, İletişim Yay., İstanbul, 1993, s. 13.

¹¹ Erdoğan, a.g.m., 1993, s. 13-14.

¹² İhsan Nadiem, *Trace of Turkey in Indian Wrestling*, Oxford University Press, London, 1968, s. 14-21.

¹³ Ömer Lütfi Barkan, "Osmanlı Devleti'nde Kolonizör Türk Dervişleri", *Türkler Ansiklopedisi*, C.9, Ankara, 2002, s.135.

¹⁴ Mehmet Kanar, *Farsça-Türkçe Sözlük*, Say Yay., İstanbul, s. 117.

¹⁵ Develi kazasına tabi Şeyh Çoban karyesinde Pehlivan Gazi Tekkesinin şeyhi ve evkafının mütevellisi olan zat yedinde 765 tarihli vakfiye ve kuzat-ı salifeden musaddak hücceti şer'iyelerde hududu muayyen ve mezkûr araziden bir kısmına Emuzi Görezli zaviyedarı tarafından vaki müdahalenin men'i için bütün bulan hak üzerine hükm-i şer'i halik olmuş ise de esma kabil olmadığından emr-i şerif ile men olunması talep edilmiştir. DABOA.C.ADL.8.540.0.1-2. Fi 20 Zilkade 1126 / (16 Teşrin-i Sani 1126-27 Kasım 1714).

¹⁶ DABOA.C.MF.93.4614.0.0.1. Fi 29 Cemaziyel-Ahir 1211 / (19 Kanun-i Evvel 1210-30 Aralık 1796); DABOA.AE.SBZT.II. 1.48.0.1. Fi 3 Cemaziyel-Evvel 894 / (Yok-4 Nisan 1489).

tarzı adlar verilirken, kıdemi ve ırkı göz önünde bulundurulmadan tamamına verilen ad “Derviş” dir. Anadolu’da tekkelere alınacak “talipler” için en önemli kriter, bölgelerinde kendilerini ahlaki, psikolojik ve fiziki olarak ispat etmiş olmalarıdır. Gürbüz, tuvan, zoraver, server ve hünerver olarak ayrılan bu gençler, şeyhlerinin idaresinde Pazartesi, Perşembe, Cuma günleri hariç kudüm, davul eşliğinde uzun yıllar idmanlar yapmıştır. Bu noktada tekkelerin başında yer alan Şeyhler, pehlivanlar arasından tercih edilmiş, ardından da yörenin kadısı tarafından sicillere işlenmiştir. Burada bahsedilmesi gereken bir diğer hususta şeyhliğin bir süre sınırlamasının olmamasıdır.¹⁷

Tekkeler, devlet idaresinde de zaman zaman yönetimin tercih sebebi olmuştur. Özellikle Osmanlı Devleti’nin yönetim kademesinin her daim amacı; Avrupa’daki büyük devletlerden birisi olmaktır ki, bunun yolunu da fetihler sırasında devlete hizmette bulunacak şahısları tercih ederken, liyakati, görevi yerine getirebilme azmini, çoğunluğa karşı azınlık durumunda dahi etkin ve kuvvetli durabilmeyi başarabilen kişiler arasından idareciler tercih etmiştir. İşte bu mefkure sahibi kişiler, az önce sözü edilen tekkelerden çıkan derviş olarak adlandırılan şahıslardır. Dervişler, devlete fetih hareketleri sırasında en önemli katkılarını, sahip oldukları Türk ve İslâm değer yargılarını, yörenin insanlarına aktarma noktasında yapmışlardır. Osmanlı bürokrasisinin içerisinde bu dergâhların, tekkelerin müritlerinin olması, yapılan işin meşruiyete kavuşmasına da sebep olmuştur. Anadolu’dan yöreye giden din âlimleri, gayr-i Müslim halkı etkilemekte, ordudan önce yöreyi fethetmeye hazır duruma getirmekteydiler.¹⁸

B. Tekke Pehlivanlarının Saraya Alınması Süreci

300

Türkistan coğrafyasındaki spor kültüründe baş aktör olan güreş ve pehlivanlık geleneği, IX. Yüzyıldan itibaren Batı’ya da taşınmış ve Türk göçlerinin yaşandığı her yere bu statü götürülmüş, hatta Selçuklu Devleti ile başlayan kurumsallaşma, Osmanlı Devleti ile pehlivan tekkeleri vasıtasıyla daha etkin bir konuma yükselmiştir. Mezkûr pehlivan tekkelerinden mezun olan güreşçiler, devrin yöneticileri tarafından saray ve devlet kademelerinde mühim vazifelere tayin edilerek ihсанlar elde etmişlerdir. Örneğin, Osmanlı Devleti’nde Kapıcıbaşılıktan veziriazamlığa yükselen pehlivanlar olmuştur.¹⁹

¹⁷ Ferit Develioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Ak Kitabevi Yay., 18. Bsk., Ankara, 2001; DABOA.C.EV.127.6345.1.1 Fi 4 Zilkade 1230 / (26 Eylül 1230-8 Ekim 1815); Türkmen-Demirhan, “*Osmanlı Güreş...*”, a.g.m., s.165-168; DABOA.DH.MKT.2290.10.1-2 Fi (24 Şaban 1317) / (16 Kanun-i Evvel 1315-28 Aralık 1899). Pazartesi ve Perşembe günleri padişahın biniş günüyken, Cuma namazın ardından “iane güreşleri” yapıldığı için idman olmazdı. Türkmen-Demirhan, “*Osmanlı Güreş...*”, a.g.m., s. 178.

¹⁸ Barkan, a.g.m., 2002, s. 136; Mehmet İnbaşı, “Balkanlarda Osmanlı Hâkimiyeti ve İskân Siyaseti”, *Türkler Ansiklopedisi*, C.9, Ankara, 2002, s.159; Hüseyin Hüsameddin, “Orhan Bey’in Vakfiyesi”, *Tarih-i Osmani Encümeni Mecmuası*, Türk Tarih Encümeni, S.17, İstanbul, 1 Eylül 1926.

¹⁹ Esra Emir-Onur Öztürk, “Genel Perspektiften: Osmanlı Huzur Güreşlerinde Pehlivanlara ve Duacılar Verilen İhsanlar” *III. Uluslararası Türk Geleneksel Güreş ve Oyunları Sempozyumu Bildiri Kitabı*, K. Maraş, 6-8 Mayıs 2016, s. 370; Bunun bir örneği Rusçuklu Pehlivan İbrahim Paşa’dır. XIX. Yüzyıl Diyarbakır Valilerinden olup, asıl şöhretini

Osmanlı tekkelerine hiçbir şekilde dil, din, ırk ayrımı yapılmaksızın, nitelikli ve talepkâr her güreşçinin alınması anlayışı kabul edilmiştir. Fakat Deliorman (Razgrad), Şumnu, Kosova İpek ve Peç kasabalarındaki tekkelerde, bu yöreden pehlivanların müracaatları sebebi ile ağırlık Türklerde kalmıştır.²⁰

Pehlivanlık, Osmanlı Devleti'nde oldukça itibarlı hemen her yaştan insanın kendisine örnek aldığı ve padişahların yanlarında himaye ettiği, ihsanlar bahsettiği kişilerdi. Osmanlı Devleti'nde ihsanlar genel anlamda üç aşama da dağıtılıyordu. Bu ihsanların ilki Osmanlı'nın bir çeşit ödeme biçimi olan toprak, arazi, tımar, otlak ve türünden, ikinci ödeme türü ise, devlet idaresinde veya hizmetinde makam tahsisi ve üçüncü olarak da altın, gümüş ve zolota²¹ tarzı ödeme biçimiydi. II. Mehmed devrinden başlayarak bozkır devlet ritüelleri büyük oranda terkedilmeye başlamış, bu durum saray çevresinde cereyan eden Türk idman yaşamını da derinden etkilemiştir. II. Mehmed İstanbul'u fethettikten sonra Fatih Külliyesini inşa ettirirken yanına pehlivanların idman yapabilmesini sağlayabilmek adına zorhaneyi de kurmayı ihmal etmemiştir. II. Mehmed ile birlikte ihsanlar çoğunlukla nakdi bedel ile karşılanmıştır.²²

Nakdi Bedel uygulaması II. Bayezid devrinde devam etmiş, huzurunda yapılan yağlı güreş müsabakasında rakibine üstünlüğünü kabul ettiren örneğin; Beşir pehlivana 3000, Süleyman pehlivana 1500 kuruş ihsanda bulunmuştur.²³ I. Süleyman'da güreş seyretmekten haz alan bir sultan olduğu için kendine bağlı pehlivanlara günde 10-12 akçe arasında ihsan vermekten geri durmamıştır.²⁴ Hatta

pehlivanlığından edinmiştir. "Baba Paşa" lakabıyla tanınan paşanın savaşlarda gösterdiği kahramanlıkları sebebiyle kapıcıbaşılıktan mirimiranlığa getirilmiş, 1809'da ise vezirliğe getirilerek Rakka Valisi yapılmıştır. 18 Haziran 1810 tarihinde Hacıoğlu Muharebesiyle Ruslara esir düşmüş, 1813'te esaretten dönerek Sivas ve ardından Erzurum Valisi ve 1816 yılında Diyarbakır Valisi, altı aylık hizmetinin ardından İnebahtı Valiliği ile 1821 tarihinde vefat etmiştir. Abdulgani Fahri Bulduk, *Diyarbakır Valileri*, Yay. Haz. Eyyüp Tanrıverdi-Ahmet Taşgım, Medrese Yay., İstanbul, 2007, s. 178-182.

²⁰ Emir-Öztürk, a.g.m. s.371; Kırkpınar Yağlı Güreşleri ile ilgilenen bazı yazarlar özellikle yağlı güreşlerin Türk geleneğine ait olmadığını, kaynağın Deliorman bölgesinin bir etkinliği olduğunu ifade etmektedirler. Ama unutulmaması gereken bir diğer hususta Bulgarların ve Macarların bir kısmının büyük göçle beraber Balkan coğrafyasına yerleşmiş olduğudur ki, Geza Feher, Nemeth, Rasoyni Bulgar dil ve kültür tarihini incelediklerinde Bulgarların Türklere yakın olduklarını eserlerinde ifade etmiştir. Geza Feher, *Bulgar Türklerinin Tarihi*, TTK Basımevi, Ankara, 1984, s.4-5; Nicolai Todorov, *Bulgaristan Tarihi*, Çev. Veysel Atayman, Öncü Kitabevi, İstanbul, 1979, s. 5-6; İbrahim Kafesoğlu, *Bulgarların Kökeni*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, Ankara,1985, s.1-2.

²¹ 1/3 oranı anlamına gelmektedir. Buna göre 9 sülüs, 3 zolota , 90 gümüş akçe anlamındadır.

²² Emir-Öztürk, a.g.m., s.371; Bu arada II. Mehmed Ok Meydanını da tesis etmiş ve bunu da kemankeşlere bağışlamıştır. Fakat günümüzde zorhane de Ok Meydanı da II. Mehmed'in vasiyetinde irade buyurduğu durumdan oldukça uzaktır. Ama şimdiki Fatih Güreş Kulübü'nün bir zamanlar bulunduğu yer II. Mehmed'in zorhanesinin olduğu yerd. Kemal Temizoğlu, *Ata Sporü Yağlı Güreş ve Kırkpınar*, Mehmet Tunagür Yay., İstanbul, 1979, s.14.

²³ Mehmet Yavuz Erler-Selahattin Özyurt, "Türk Kültüründe Kadimden Günümüze Ulaşan Sosyal Örgütlere Dair Bir Misal: Salavatçılıktan Cazgırlığa", *Studies Of The Ottoman Domain*, C: 2, S. 2, Samsun, Şubat 2012, s. 43.

²⁴ Metin Ant, *16. Yüzyılda İstanbul Kent-Saray-Günlük Yaşam*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul,, 2011, s. 241.

öyle ki, II. Bayezid devrinden beri yağlı güreş yapılan her mahalde güreş tuttuğunu ifade eden bir pehlivan padişahın has pehlivanları arasına dahil olmak istediğine ilişkin bir dilekçeyi padişaha sunmuştur.²⁵ I. Süleyman'ın, Vezir-i Azam'ı Pargalı İbrahim Paşa ile kız kardeşi Hatice Sultan'ın yaptığı evlilik merasiminde²⁶, 1539 tarihinde oğulları için tertiplenen sünnet merasiminde, pehlivan güreştirmiştir.²⁷ 4 Ağustos 1550 tarihinde Birun personelinden olan (Bölük Cemaati) Şahin pehlivana 3 akçe ödeme yapıldığı, hatta idman ahlakından ve yaptığı güreşlerden memnun olduğu içinde gündeliğinin artırılmasını Koltuk Vezirlerinden Kapı Ağasından talep ettiğini yapılan araştırmalardan öğrenebilmekteyiz.²⁸

IV. Murad zamanında pehlivanlar ilk olarak Birun adıyla bilinen sarayın dış bölümünde, "Cemaat-i Küştigiran" denilen yerde ikame ettirilmişlerdir. Bu grubun içerisinden tavır, davranış ve zekâsı ile öne çıkanları da "Enderun" a başka bir deyişle saray içi okula alınmışlar, devletin en üst mevkilerindeki görevleri üstlenmişlerdir. Bu manada ihsanda bulunulan ve Enderun'da yetiştirilen pehlivanlar; Zal Mahmud Paşa, Melek Ahmet Paşa, Deli Hüseyin Paşa, Melek Ahmet Paşa, Hattat Hasan Paşa, Baki Paşa, Pehlivan Mehmed Ağa gibi isimlerdir.²⁹

Osmanlı Devleti'nde Seferli Koğuşunun tesis edilmesinin akabinde pehlivanların artık Cemaat-i Küştigiran'dan sonra bu bölüklere yerleştirildiği görülmektedir. Padişahın verdiği devlet görevlerinde istikrarlı olan ve başarı gösterenler Hasodabaşılığına kadar yükselmişlerdir. Bunların dışında yine bu göreve kadar yükselenler padişahın lütfuna ve iltifatına mazhar olan pehlivanlarda mevcuttur.³⁰ Hatta Osmanlı padişahlarından IV. Murad, Deli Hüseyin Paşa, Musa Paşa, Filibeli Hafız Ahmed Ağa, Hasodalı Melek Ahmed Ağa, Hattat Hasan Paşa, Pehlivan Dişlek Süleyman gibi güreş yapan saray erkanı ile kispet giyinip güreş tuttuğu bilinmektedir.³¹ Ancak bu durum IV. Murad'ın vefatının ardından tekrar eski haline dönüşmüştür. Pehlivanlar, Enderun'dan yine Birun halkı içerisine dahil edilmişlerdir. Fakat bir süre sonra Birun'daki pehlivanların, önceleri dahil edildikleri Bölük veya Cemaat teşkilatlarının içinden de ayrılıp, güreş bilen Bostancı veya sanatkârlar arasına dahil edildikleri anlaşılmaktadır. Bu anlamda IV. Mehmed devrinde adap ve erkan konusunda yeterli bilgi, beceri ve donanıma sahip

²⁵ DABOA.TS.MA. e. 872.26.0.1. Fi 21 Safer 974 / (Yok-7 Eylül 1566).

²⁶ Joseph Von Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi*, C.III, Üçdal Neşriyat, İstanbul, 1989, s.31.

²⁷ Peçevi İbrahim Efendi, *Peçevi Tarihi I*, Haz. Bekir Sıtkı Baykal, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara, 1992, s. 116, 159; Hammer, a.g.e., s. 181.

²⁸ Kahraman, "Osmanlı...", a.g.e., s. 130-131.

²⁹ Abdülkadir Özcan, "Güreş", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 14, İstanbul, 1996., s. 318; Kahraman, "Osmanlı...", a.g.e., 1995, s.141-153; Halis Erdem, *Doğuştan Günümüze Kırkpınar*, Ceren Matbaacılık, Genişletilmiş 2. Bsk., Edirne, 2010, s.79-100.

³⁰ Mehmed Halife, *Tarih-i Gilmani*, Orhaniye Matbaası, İstanbul, 1340 (1924), s. 25-26; Özcan, a.g.m., C.14, s. 318-319.

³¹ Koltuk vezirleri, devletin vezir statüsü vermediği ancak üç tuğla saraydan çıkmalarına izin verilen Rikabdar Ağa, Çukadar Ağa, Silahdar Ağa, Kapucı Ağa, Tülbent Ağası, Kızlar Ağası, Berberbaşı, İbriktar Ağa, Bostancıbaşı Ağa, Emr-i Ahur Ağası ve Yeniçeri Ağalarıydı. Kahraman, "Osmanlı ...", a.g.e., s. 131; Nejla Günay, "Osmanlı Saray Hayatında Güreş", *II. Uluslararası Geleneksel ve Olimpik Güreşler Sempozyum Kitabı*, Kahramanmaraş, 14-15 Eylül 2012, s.222.

olmayan Enderun Gılmanlarından³² Tokatlı Hazine Halil pehlivan ile Bostancılardan Hamza pehlivanın kurallara aykırı olarak iç oğlan meydanında saray pehlivanı ağırlığına yakışmayacak derecede ağır biçimde iddialaşmalarının ardından, durum padişahın kulağına gitmiş, padişah hiddetlenmiş ve sonucu pehlivanlar adına acı bitmiştir.³³

Enderun'dan çıkan pehlivanlar güreşlerde gösterdikleri maharete göre değil, mezkûr yerden çıkacağı zamanın teşrifat kurallarına uygun olarak hangi görevi icra ediyor ise görevinin devlet ricalindeki karşılığına uygun bir tayin işlemi gerçekleştirilmiştir. Buna bir örnek vermek gerekirse, IV. Mehmet'in Miftah Ağası, pehlivanlıktaki mahareti ile değil, Enderun'daki teşrifat sırasına göre, 22 Temmuz 1670 yılında Kapıcıbaşılık ile taşraya çıkarılmıştır.

Yabancı misyon şefleri de aynı zaman dilimi içerisinde yağlı güreşlere ilişkin fikirlerini beyan etmişlerdir. 1670-1677 yılları arasında İngiliz Elçisi Sir Daniel Harvey'in yanında getirdiği rahip Dr. John Corvey, ülkenin muhtelif yerlerini gezdikten sonra en fazla etkilendiği yerin Edirne şehri olduğunu ifade etmiş ve ardından içerisinde Edirne şenliklerinin de anlatıldığı bir eser kaleme almıştır. Bu eserinde de Edirne'de gördüğü güreşlerin yalnız güce değil, zekaya dayalı yapıldığından bahsetmiş ve ayrıntılı bilgiler vermiştir.³⁴

İşte bu zamana kadar Ceyb-i Humayundan³⁵, Çukadarların desteği ile Salavatçılar ve Silahtarlar da en az pehlivanlar kadar ihsan alabilmiştir. Fakat yaşanan ilga hadisesinden sonra silahtarların ödeneği kesilmiştir. Salavatçılara ve pehlivanlara yapılan ödemeler her padişah döneminde değişiklik gösterse de XIX. yüzyıla kadar ihsanlar genelde zolota ve kuruş hesabı üzerinden yapılmış, bundan sonra mecidiye düzeninde ödenmeye geçilmiştir.³⁶

II. Mahmud devrine ulaşıldığında ise 1827 yılının Temmuz ayından itibaren Enderun'un tasfiye edilmesi ve bununla birlikte pehlivanlar bilgi, görgü, tecrübe, becerileri noktasında değerlendirilerek, Asakir-i Mansure-i Muhammediye'ye subay, redif asker, er olarak kaydedilmesi ya da memleketlerine gönderilmesi işlemleri ile uğraşmıştır.³⁷

III. Ahmed devrinin huzurda yapılan güreşlerine dair 106, I. Mahmud devrinin çoğu Şubat ayında olmak üzere 36, III. Mustafa zamanının 26 güreş ki büyük kesimi Nisan ayında yapılmıştır, I. Abdülhamid devrinde ise, önemli bir kısmı

³² Gılman: Arapça "Gulam" kelimesinin çoğuludur. Çocuk, Bıyığı yeni terlemiş, köle, esir, hizmetçi gibi anlamları vardır. Ferit Develioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Ak Kitabevi, 18. Bsk., Ankara,, 2001, s. 288.

³³ Silahtar Fındıklılı Mehmed Ağa, , *Silahtar Tarihi*, Devlet Matbaası, C.I, İstanbul 1928, s. 380-381; Kahraman, "Osmanlı...", a.g.e., s. 131-132.

³⁴ Özdemir Nutku, , *IV. Mehmed'in Edirne Şenliği (1675)*, Türk Tarih Kurumu Yay., Ankara, 1987, s.109.

³⁵ Ceyb-i Humayun: Padişahların örtülü ödeneği, padişahların şahsi kullanımına ayrılmış ve buradan yapılan harcamalara denir. Bkz. Halil Sahillioğlu, "Ceyb-i Humayun", *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, C. VII, İstanbul, 1993, s. 465-467.

³⁶ Yirmi sekizinde Has Oda Köşk'ünde güreş olduk da galibe ikişer ve mağluba birer zolota ve duacıya dahi iki zolota ihsan buyurulmağın Çukadar Ahmed Ağa marifetiyle verilen: seksen altı zolota, yirmi dokuzunda Ok Meydanının da biniş olub matbah sakaları arzual verdik de Çukadar Ahmed Ağa marifetiyle ihsan buyuruldu: yüz kuruş DABOA.TS.MA. d. 2354.17.0.2; Fi 16 Şaban 1122, (29 Eylül 1211/ 10 Ekim 1710).

³⁷ Kahraman, "Osmanlı...", a.g.e., s. 133.

Eylül ayı içerisinde olmak üzere 32, III. Selim zamanında 65, II. Mahmud devrinde 18 güreş yapıldığı tespit edilebilmiştir.³⁸

C. Osmanlı Devleti'nde Saray'da Yapılan “Huzur” Güreşleri

Osmanlı Devleti'nde değişik zamanlarda ve farklı amaçlarla yağlı güreş müsabakalarının düzenlendiği bilinmektedir. Ancak bu müsabakalar en fazla padişahların binişi sırasında gerçekleşmiştir. Osmanlı'da binişler iki türlü yapılmıştır. Birincisi padişahın mutad kıyafetleri ile aleni yaptığı binişler, ikincisi tebdil kıyafetlerle gerçekleştirdiği binişler ki, padişahın saraydan ayrılarak Cuma Selamlığına, bayram namazlarına uzun ya da kısa süreli konaklamak adına gittiği yerde ziyaret ettiği,³⁹ müessesese, tekke, ocak veya bir şölende duhulü, kışlık saraydan yazlık saraya geçişi, bir yere misafir olmak maksadıyla ata veya tekneye binerek gitmesi, en önemlisi her tahta çıkışlarında kendi şerefine tertip edilendir ki, buna “*biniş töreni*” ve onun gelişi adına, yine onun önünde yapılan, kendisinin de ihsanlarda bulunduğu müsabakalara da “*Huzur Güreşleri*” adı verilmiştir.⁴⁰ Devletin tüm kurum ve kuruluşlarda olduğu gibi sarayında özel kanunları mevcut olduğundan hükümdarın binişleri sırasında yaptırdığı “Huzur Güreşleri” nin de her daim yerleşik bir adabı mevcuttur.

Padişahlar genellikle dini anlamda önemli günlerde kadir geceleri, Ramazan ayında teravih zamanlarında, bayramlarda ve özellikle Cuma namazlarında, bunun yanı sıra kış mevsiminden bahara geçişlerde, kışlık saraydan, yazlık saraya hicret sırasında, çayırlarda yapılan güreş müsabakalarında, surre-i hümayun alaylarında ve Donanma-yı Hümayun çıkışlarında, divan günlerinde, Cülus akçesi dağıtılması sırasında, kılıç kuşanma törenlerinde, Yabancı elçilerin gelişinde, Mevlit ve Miraç ve Berat, Kandilleri ile Ramazan'da Hırka-i Şerif odasının açılışında, Sultan ve eşlerinin Tophane, Eski Saray gibi yerlere gidişlerinde, Sultan hanımların nişanlarında ya da düğün törenlerinde (Sur-i Cihaz), şahzadelerin sünnet merasimlerinde (Sur-i Hitan), şahzadelerin doğduğunda (Veladet-i Hümayun), ayrıca yine şahzadelerin ilk derse başlangıç günü olan Bed'i Besmele zamanlarında, ordunun bir zafer elde ettiği (Fetih Şadumanlığı) dönemlerde yapılan merasimlerde hükümdar huzurunda müsabaka yaparak, güne ortak olan hemen her sanatkara ve pehlivana ihsanlarda bulunulmuştur.⁴¹ Mutlak surette Pazartesi ve

³⁸ Emir-Öztürk, a.g.m., s. 373; Esra Emir-Onur Öztürk, “Genel Perspektiften: Osmanlı Huzur Güreşlerinde Pehlivanlara ve Duacılar Verilen İhsanlar” adlı makalelerinde, II. Mahmud devri güreş müsabakası sayısını dokuz olarak verirken, Nejla Günay, “Osmanlı Saray Hayatında Güreş” adlı eserinde bu güreşlerin sayısını dokuz olarak vermiştir.

³⁹ Padişahların genellikle ibadet için tercih ettiği Laleli, Eyüb, Koca Mustafa Paşa, İzzet Paşa, Nur-u Osmaniyye, Ayasofya, Sultan Ahmed, Bayezid, Zeynep Sultan, İbrahim Paşa, Ayazma Camileri

⁴⁰ Ahmet Önal, “Törenler (Payitaht İstanbul'da, Osmanlı Merasimleri)”, *Antik Çağ'dan XXI. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi Ansiklopedisi*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş., İstanbul, 2016, s.404-405.

⁴¹ Sultan Ahmed, Ayasofya, Zeyneb Sultan, Laleli, Eyüb, Nuruosmaniye, Üsküdar'da Ayazma, İzzet Paşa, İbrahim Paşa, Kocamustafa Paşa, Sultan Selim, Beyazıt vb. muhtelif camileri, Ortaköy, Kurşunlu, Yahya Efendi, Sadakat, Veli Efendi, Gülhane, Sultanahmet gibi çayırları tercih etmişler. Yine Ağa Pençesi, İmrahor Kasrı, Silahdar Ağa kasrı, Kâğıthane, Gökusu, Çubuklu, Okmeydanı, Rami çiftliği, Sultaniye, Mirabad, Yalı Kasrı,

Perşembe günleri biniş yapılmış, Silahtar Ağa tarafından organize edilmiş ve İstanbul'da bulunan güreşçi tekkelerindeki pehlivanlar görevlendirilmiş, onlar padişah huzuruna belirli vesilelerle çağrılarak Enderun pehlivanları ile huzurda güreş tutturulmuşlardır.⁴²

Ceyb-i Humayun Defterlerinden kaydedilenlere göre, Osmanlı Devleti'nde Hassa pehlivanlarına ayrılan ilk düzenli ödeneklere, II. Mustafa devrinde rastlanılmıştır. Buna göre Ceyb-i Humayun'dan on Hassa Pehlivanına elbise ücreti olarak 25 kuruştan toplamda 250 kuruş (4000 gümüş akçe) ödenek tahsisine padişah emri ile karar verildiği ve bundan sonra da ihtiyaç hasıl olduğunda talebin karşılanacağına ilişkin düzenleme yapıldığı tespit edilmiştir.⁴³

Bununla birlikte Osmanlı padişahları, Davud Paşa Sarayı, Mustafa Paşa Köşkü, Bahariye Kasrı, Hünkâr İskelesi, İncili Kasrı, Aynalıkavak, Tophane, Saray-ı Kadim, Şemsi Paşa, Havuzbaşı, Göksu, Çubuklu, Rami Çiftliği, Veli Efendi Çeşmesi, İmrahor Kasrı, Silahtar Ağa Kasrı, Hibetullah Sultan Köşkü gibi yerlere hemen her gidişlerinde ve burada yapılan müsabakalarda ihsanlarda bulunmuşlardır. Binişlerin yapıldığı alan ve mekanlar elbette bunlarla sınırlı değildir. Sultanların evlilikleri, nişanlanmaları (Sur-i Cihaz), şahzade sünnetleri (Sur-i Hitan), şahzadelerin doğumu (Veladet-i Humayun), kılıç kuşanma törenleri, cülus bahşisi dağıtılması, sürre alayları, Berat ve Kadir geceleri maddi ihsanların verildiği sair zaman dilimleridir. Bunun yanı sıra mutad olduğu üzere bayramların birinci günü, Yalı Köşkünde, ikinci günü Gülhane Meydanı'nın da üçüncü günü Eski Saray'da, dördüncü günü de Sedbaşı'nda müsabakalar tertip edilmiştir.⁴⁴

Osmanlı'da pehlivanlara üç yolla ihsanda bulunulurdu. Bunlardan ilki şahsa makam veya statü vermek sureti ile gerçekleşirdi. Buna bir örnek vermek gerekirse, Osmanlı Devleti'nde sadece sarayda değil, ordunun çeşitli kademelerinde görevlendirilmiş pehlivanlarda mevcuttu ki, 8 Mart 1715 tarihine gelindiğinde, Donanma-i Humayun'a kayıtlı memur-u kalyon, kemankeş

Bahariye Kasrı, Taksim, Hünkâr İskelesi, Çamlıca, İstinye Körfezi, Davud Paşa Sarayı, Mustafa Paşa Köşkü, Aynalıkavak, Veli Efendi Çeşmesi, Levend çiftliği, Baltaoğlu, Şemsi Paşa, Havuzbaşı, İncili Kasrı, İbrahim Ağa, Hibetullah Sultan Köşkü gibi ikametgahlardan ayrılışlarında yağlı güreş müsabakaları tertip etmişlerdir. Mehmet Türkmen, "Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi Defterleri (Ts.Md.D)'nde: Osmanlıda Güreşçilere Maddi İhsanlar" *Destan-ı Kırkpınar Dergisi*, Kırkpınar Kültürünü Tanıtma ve Yaşatma Derneği Yay., S. 31, Ocak 2016, s. 32.

⁴² Erler-Özyurt, a.g.m., s. 42.

⁴³ DABOA. AE. SMST. II. 69.7327.0.1. Fi 18 Zilhicce 1111 / (26 Mayıs 1111- 6 Haziran 1700).

⁴⁴ Emir-Öztürk, a.g.m., s.372; Türk milletinin ata yurdunda şölen ve tören şeklinde gerçekleştirdiği ritüeller; Nevruz şenlikleri, Evlenme toyları, Hızır-ı Nebi şenlikleri, Savaş dönüşü şenlikleri, Oğdarış şenlikleri, Bey oğlunun ilk av şenlikleri, cülus törenleri, yuğ törenleri, yayla şenlikleri, sonbahar şenlikleri, hasat mevsimi şenlikleri, ad koyma şenlikleri, kispet giyme törenleri, yeni çadır kurma şenlikleri, koç katımı şenlikleri, kurban ve Ramazan Bayramları, çift koşusu şenlikleri, Huzur güreşleri, Askere gitme törenleri, Sünnet törenleri, Pazar şenlikleri bilhassa güreş tertip etmek fırsatını yakaladıkları faaliyet sahalarıydı. Murat Şahin-Serdar Geri, , "Türk Spor Tarihinde Aşırtmalı Aba Güreşleri", *II. Uluslararası Geleneksel ve Olimpik Güreşler Sempozyumu Kitabı*, Kahramanmaraş, 14-15 Eylül 2012, s. 149.

pehlivanların sayısı dokuza kadar yükselmişti.⁴⁵ Bunun yanı sıra bir başka emsal ise Dergah-ı Mualla Çavuşluğuna tayin edilmiş olan Pehlivan Mustafa'nın emekliliğinin gelmesi ve saraydan ayrılacak olması hasebi ile üç oğluna (Mahmud, Piri, Ali) tımar verilmesi halidir ki, pehlivan ihsanlarının ilkinde, bunun dışında tımar, otlak, çayır, değirmen, yaylak ve tarla verilmesi uygulaması ise ikincisine, Boyabat ahalisinden Abdullah pehlivana iftihar madalyası beratı ve bahşişi verilmesi, üçüncüsüne ihsana karşılıktır.⁴⁶

Osmanlı Devleti'nde genç yaşta Pehlivanlar, II. Bayezid'den itibaren sarayda himaye edilmeye başlamalarıyla birlikte Ocak defterine yazılıp kendilerine 30 kuruş çıraklık akçesi ihsan edilirdi. Sarayda Kilerli Koğuşuna naspedilen pehlivan, koğuşundaki ağalarını rütbelere göre tanımak zorunda olduğundan, Koğuş Zabitanın hücresi önünde merasim düzenlenmek suretiyle makam ve mevkiiler kendisine tanımlıydı. Genç olan pehlivan mutlak surette Enderun'da ders görmek zorundaydı. Ders zamanında, camiye giderken, Hazine-i Humayun'a girerken, zabıt hücrelerinin önünden geçerken, Bab'üs-Sade'ye giderken kesin surette saçlarının tamamını takkenin içerisinde toplayıp, entarinin üzerine giyeceği kaftanın eteklerini de saray adabına göre bir araya getirerek, kaftanın yakalarını dik ve birbirine yakın tutmak zorundadır.⁴⁷

Sultan II. Mehmed devrinde bozkır devlet geleneğinden uzaklaşıp yeni bir yapılanma sürecine girilirken, halkın milli ve manevi değerlerinde bir değişime gidilmemiş, saray ile çevresinde spor kültürü dahil olmak üzere Anadolu'daki esaslar ufak değişikliklerle sürdürülmüştür. İdmanlılara nakdi ödül verilmesi usulü de bu süreçte başlamıştır.⁴⁸

II. Mahmud devrinde devlet idari sisteminde görülen değişimden, saray adabı da payını almıştır. Devletin kurallarında değişime gittiği 1831-32 yılları aralığına kadar tavizsiz biçimde uygulanan biniş-i humayunlarda tüm koğuş ahalisi "kartal

⁴⁵ Serpehlivan Mustafa, İbrahim Ağa, Pehlivan Berso Ağa, Pehlivan Bursavi Halil Ağa, Anzavur Ağazade İsmail pehlivan, Bursalı Muhammed pehlivan, Hami Mehdişahi pehlivan, Dursun Ali pehlivan, Yahyalı İbrahim pehlivan DABOA.AE. SAMD III. 61.6070.1. Fi 2 Rabi'ul-Evvel 1127 / (25 Şubat 1127-8 Mart 1715).

⁴⁶ DABOA. A. (DVNSMHH.d. 1.1417.0.1-2 Fi 25 Muharrem 962 / (Yok-25 Aralık 1554). ; Boyabad kazası Alpagot Karyesi muhtarı Ahmed Onbaşı ile Tekellioğlu Hüseyin ve Kethüdaoğlu Pehlivan Abdullah'a ihsan buyurulan iftihar madalyaları ve harçları gösteren belge DABOA.DH.MKT. 1195.32.0.1-4 Fi 20 Recep 1325 / (16 Ağustos 1323-29 Ağustos 1907); Sivas eyaleti tevcih olunan Pehlivan İbrahim Paşa, 1221 yılında İsmail ve Topçu Kalelerine memuriyetinde kale tamiratından mahiye ve tayinat ile zehair bahasından matlubu olan meblağın kendisine ihsan olunması DABOA. HAT. 1260.48783.0.1. Fi 29 Zilhicce 1224 / (23 Kanun-i Sani 1224-4 Şubat 1810); Binişlerde, Cuma namazında, bayram namazlarında, Dolmabahçe Kasrına teşrif-i hümayunda yapılan pehlivan güreşlerinde ihsan-ı humayun buyurulan paralar DABOA. TS. MA. d. 2431.0.0. 1. Fi 29 Zilhicce 1206 / (7 Ağustos 1206-18 Ağustos 1792). 1203 senesi Şevval ayında Ceyb-i Humayun için takdim olunan bazı eşya ve tamiratına ve müceddeden yaptırılan eşyaya verilen paralar ile, Okmeydanı'nda 4 nefer pehlivana yaptıkları yağlı güreş karşılığı verilen bahşiş ve Sirgengübin (bal ve sirkeden yapılan şerbet) arzeden Baş Lallanın uhdesine verilen bahşişleri gösterir belge DABOA. TS. MA. d. 2434.0.0.1. Fi 29 Şevval 1203 / (12 Temmuz 1203-23 Temmuz 1789).

⁴⁷ Atıf Kahraman, "Huzur Güreşleri", Divan Matbaası, Ankara, 1980, s. 16.

⁴⁸ Mehmet Türkmen, "Türklerde Spor ve Oyun Kültürü", *Uluslararası Türk Halkları Geleneksel Oyunlar, Sporlar Sempozyumu Kitabı*, Kahramanmaraş, , 2017, s. 33.

kanadı” şeklinde dizilerek beklemekle yükümlüydü ve pehlivanlar, kendilerine gösterilen yerlerde öğle namazını müteakip yenen yemeğin ardından güreşirlerdi. Bu aktivitenin ardından cirit, tokmak oyunları ve tüfek atışları da yapılırdı.⁴⁹ Enderun ağaları biniş yerine padişahın önce gider, hazırlıklarını yaparlar, padişah saltanat kayığı ile gelecekte iskelede, atla gelecekte mekânın bahçe kapısının önünde onu beklerlerdi. Hükümdar müsabakaların olacağı yere geldiğinde istediği güreş tarzını Silahtar Ağaya söyler, Rikabdar Ağa vasıtası ile Duacıya talep iletilir ve bu minvalde Duacı müsabakalardaki pehlivan eşleştirmelerini beklentiye göre yapardı.⁵⁰

Bu suretle sarayda sadece yağlı güreşlerle iştigal eden “Hasan Pehlivan Bölüğü” tesis edilmişti. Başka bir ifade ile IV. Murad’dan, Sultan Abdülaziz zamanı da dahil pehlivanlar Huzur Güreşleri ile ihya edilmişlerdir. Sultan Abdülaziz’in validesi Pertevniyal Sultan “Saray Pehlivanlığı” geleneğini yeniden Osmanlı literatürüne yerleştirirken, Bektaşî tekkeleriyle birlikte güreş tekkelerini yeniden faaliyete geçirme girişimleri kısmen de olsa başarılı olmuştur. Osmanlı Devleti’nde padişahın huzurunda yapılan güreşlerde ayrıca bilinmelidir ki, bir adab-ı müaşeret vardır. Buna göre pehlivan, padişah ile göz göze gelemez, güreşirken ona arkasını dönemez, hasmına karşı yüksek sesle huzur-u hümayunda bağırılmaz. Ayrıca pehlivanlar, padişahın ihsanı olan bahşîşi alabilmek adına tüm maharetlerini ortaya koymak zorundayken, mücadeleleri sırasında gözlerine yağ kaça da hi bunu kendisi değil, rakibinin izni ile duacının silmesi gerekir. Hiçbir pehlivan huzurdayken, padişahın izni olmaksızın rakibi zayıf da olsa yenmeye kalkışamaz. Ancak rakibini yenmesinin ardından diz çökülüp yer öpen pehlivan, birkaç adım geri gidilerek el bağlayıp, baş önde beklemek zorundadır.⁵¹

Müsabakaların tamamlanmasının ardından padişah, Silahtar Ağa vasıtası ile bahşîşler verir ve “üstüfe” denilen ipekli, sırmalı kumaşlardan kesilmiş 5 arşın uzunluğundaki “tonluklar”, boyunlarına asılırdı.⁵² Binişlerde ve sarayda yalnız Enderun pehlivanları değil, güreş tekkelerinden veya yabancı ülkelerden gelen pehlivanlarda güreşirdi.⁵³

Osmanlı toplumunda pehlivan olmak aynı süreçte sosyal bir statünün de sahibi olmak anlamını taşıyordu. Bu sebeple Osmanlı toplumunda küçük yaştan itibaren çocukların “pehlivan” olarak yetiştirme çabası güreşin tam bir halk sporu olduğunun da simgesiydi. Ayrıca güreşçilerin farklı yörelerde elde ettikleri

⁴⁹ Dündar Ali Kılıç, “Osmanlı Saray Törenlerinin Üsküdar’a Yansıması”, *Üsküdar Sempozyumu I, (Bildiriler)*, C: I, İstanbul, 23-25 Mayıs 2003, s. 94; Kahraman, “Huzur...”, a.g.e., s. 22; Türkmen, a.g.m., s.31-32;

⁵⁰ Kahraman, “Osmanlı...”, a.g.e., s. 141.

⁵¹ Kahraman, Huzur...”, a.g.e., s.10; Türkmen Mehmet-Bilal Demirhan, Osmanlı Güreş Tekkeleri ve Fonksiyonelliği”, *Türk Halklarının Geleneksel Spor Oyunları Kongre Dizisi*, Bişkek-Kırgızistan, 20-22 Kasım 2015, s. 162-174; Kahraman, “Osmanlı...”, a.g.e., s. 144.

⁵² Barkan, Ömer Lütfi, “İstanbul Saraylarına Ait Muhasebe Defterleri”, *Belgeler Dergisi*, No: 228-291-377, C.IX, S. 13, TTK Basımevi, 1979, s. 343.

⁵³ III. Selim’in süt kardeşi Kaptan-ı Derya Cüncü Hüseyin Paşa’nın 29 Şubat 1792 tarihinde uhdesinde beslediği 6 pehlivanını saraya getirerek kapı halkı ve levendlerden oluşan saray pehlivanlarıyla müsabakalar yaptırdığı ve tamamında da mağlup olduğu resmî belgelerde yer almıştır. İsmail Hakkı Uzunçarşılı, III. Selim Zamanında Yazılmış Dış Ruznamesinden 1209/1791 ve 1207/1792 Senelerine Ait Vekayi” *Belleten*, C. XXXVII, S. 148, TTK Basımevi, Ankara, Ekim 1973, s. 607-622; Atif Kahraman Osmanlı Devleti’nde Spor adlı eserinde bu makalenin künyesini yanlış vermiştir.

başarılar onların İstanbul'a daha hızlı ulaşabilmeleriyle doğru orantılıydı. Bu düşünceden hareketle Sultan II. Mahmud, huzur güreşlerinde teşrifat kurallarına uygun olarak güreş yaptıran son padişah olmuştur. Öyle ki, padişah, davul-zurna yerine na're ve zurna çaldırmayı tercih edecek kadar geleneklerine sadakat ile bağlıydı.⁵⁴

Padişahların biniş törenlerinin maksatlarından belki de en önemlisi bedeni savaşa hazır tutabilmektir ki, bunun için pehlivanlara sürekli güreş tutturulurdu. II. Mahmud, Alibeyköy'e gittiğinde de her zaman yapıldığı gibi yine pehlivan güreşleri ve atış talimleri yapılmıştır.⁵⁵

Aynı zamanda II. Mahmud saray içerisinde pehlivan himaye edende son padişaktır. Çünkü pehlivanlar bundan sonra kasır ya da köşklere ikame edileceklerdir. II. Mahmud devrinde Dobruçalı Mehmed, Balyalı, İkiz Osman, Haliloğlu, Hocoğlu, Çerkez Hafız Mehmed gibi pehlivanlar sarayda huzur güreşlerinde görev alan diğer önemli güreşçilerdir. Bu pehlivanların en çok bilineni Suhteoğlu Mehmed pehlivandır. Suhteoğlu Mehmed pehlivan, padişah adına yaptığı müsabakaların tamamında özellikle yabancı rakiplerine karşı üstünlüğünü her türlü kabul ettirdiği için yaşadığı müddetçe kendisinde kalacak olan Üsküp ve Prizren de bulunan iki köyün tapuları ile Yanya yakınlarındaki 41216 parça bahçenin zeametlerini, padişah'tan teslim almıştır.⁵⁶

Osmanlı hükümdarlarının hemen tamamına yakınında binişler, kandiller, yaz veya kış mevsimlerinde yaşanan ikamet değişimleri, ayrıca düğünler ve misafir karşılamalarda sarayın en önemli eğlencesi, tertip edilen yağlı güreş organizasyonları olmuştur. Bunlardan en bilineni ve Osmanlı sarayındaki mezkûr sebeplerle yapılan yağlı güreşlere emsal teşkil edecek olanı, III. Ahmed devrinde tertiplenen organizasyonlardır.

Osmanlı Devleti'nde III. Ahmed devrinde, Sada'bad Sarayı, Kadim Saray, (Eski Saray), Ali Paşa Sarayı, Fatma Sultan Sarayı, Çadır Sarayı, Cirit Köşkü, Yalı Köşkü, Ağa Köşkü, Alay Köşkü, Kum Köşkü, Sepetçiler Köşkü, İbrahim Hanzade Yalısı, Maktul Yalısı, Bostancıbaşı Yalısı, Defterdar İskelesi Yalısı, Vezir-i Azam Damadı Yalısı, Taşlıburun mevkii, Alibeyköy, Benddere Suyu huzurda yağlı güreş müsabakası yapılması için tercih edilen yerler arasındadır.

⁵⁴ Kahraman, "Osmanlı...", a.g.e., s. 136.

⁵⁵ Hafız Hızır İlyas Ağa, *Letâif-i Enderun & Tarih-i Enderun 1812-1830*, Haz. Cahit Kayra, Güneş Yay., İstanbul, 1987, s.73.

⁵⁶ Her pehlivanın rüyası olan kispetini Kabe'ye göndermeyi Suhteoğlu istememiş, vefatının ardından torunları tarafından devlete bağışlanmıştır. Sahibi olduğu yerlerin kayıtlarını gösteren kağıtlarda yine torunu Mehmed Acar tarafından 1895 kayıt numarası ile Bursa Müzesine verilmişse de mezkûr envanterler günümüz itibarıyla Bursa'daki hiçbir müzede sergilenmemektedir. Suhteoğlu'nun Demirci Köyünde bulunan mezar taşının yine Bursa Müzesi'nde 1783 envanter numarasıyla kayıtlı olduğu söylenebilir de rastlanılamamıştır. Suhteoğlu'nun mezar taşında ise Züema ve pehlivan-ı Devlet-i Aliye'den Cennet Mekân-ı Firdevs-i Aşiyân Merhum ve Mağfur Ünleh Suhteoğlu Mehmet Ağa" yazdığı Atif Kahraman'ın eserinde belirtilmiştir. Kahraman, "Huzur..." a.g.e., s. 150-151, 226; Kahraman, "Osmanlı...", a.g.e., s. 149; Er Me Fatih Mehmet Can, *Er Meydanı*, THY & İNFOMAG Yay., İstanbul 2013, s. 252.

Hükümdarın kışlık mekandan yazlık mekana geçiş için tercih ettiği Ciridli Köşkü'ndeki⁵⁷ biniş töreninde, 2 Mayıs 1707 tarihinde 17 pehlivanın ve bir duacınn katıldığı müsabaka da 53 zolota, 26 Aralık Pazartesi günü kışlık mekana geçişte (Yalı Köşkü), 15 pehlivanın katıldığı müsabakalarda pehlivanlara 33, duacıya 2, toplamda 35 zolota (3.150 gümüş akçe), 26 Ocak 1708 Perşembe günü on pehlivan müdahil olduğu Alibeyköy'deki biniş törenine 19 zolota (1710 gümüş akçe), Silahtar Ağa⁵⁸ vasıtasıyla dağıtılmış,⁵⁹ 3 Mart Cumartesi günü Yalı Köşkü'nde tertiplenen binişte, yine Çukadar Ağa vasıtasıyla 53 zolota (4.770 gümüş akçe), 27 Haziran Çarşamba günü İbrahim Hanzade Yalısı'nda tertiplenen kışlık mekandan yazlık mekana geçme binişinde galiplere iki, mağluplara birer, duacıya da iki zolota verilmesi suretiyle toplamda 24 zolota (2.160 gümüş akçe), Ceyb-i Humayundan ödeme gerçekleştirilmiştir.⁶⁰ 14 Aralık'ta Cuma günü Yalı Köşkü'nde, 16 Aralık Pazar günü Şimşirlik denilen alanda tertiplenen biniş güreşlerinde, mücadele eden pehlivanların galiplerine iki, mağluplarına birer zolota Silahtar Ağa vasıtasıyla dağıtılırken, güreşleri yöneten duacıya da iki zolota ödeme yapılmıştır.⁶¹

Ancak anlaşılmaktadır ki, yapılan biniş törenlerinde belirli bir nicelik olmamakla birlikte, hemen tüm müsabakalara aynı pehlivanlar katılmaktadır. 3 Nisan 1710 Perşembe günü yine Cirid Köşkü'nde huzur güreşleri tertip edilmiş, bundan evvelkilerde olduğu gibi Sagir, Büyük Suhte, Deli Mehmed, Kara Berber, Nalbantoğlu, Dramalı, Terberdar-ı Cengli, Debbağoğlu, Bosnavi, Şumnulu, Çamkerten gibi pehlivanlar yağlı güreş müsabakalarına katılmış, galipler ikişer,

⁵⁷ Ciridli Köşkü, Topkapı Sarayı'nın mutfaklarının denize baktığı tarafa Cirid meydanı denilir. Sada'bad mevkiinde bulunan eğlence ve mesire yerine de Cirid Meydanı adı verilmiştir. Bunun yanı sıra Edirnekapı mevkiinde de bir Cirid Meydanı mevcuttur. Bu geniş arazisi ve çayır olması itibari ile Sada'bad mevkiindeki yer olmalıdır. Ahmet, Yiğit, "III. Ahmed Dönemi Huzur Güreşleri ve Güreşler için Yapılan Ceyb-i Humayun Harcamaları" *History Studies International Journal Of History*, Volume 6, Issue 5, September 2014, s. 277.

⁵⁸ Silahtar Ağa: Otağ-ı Humayun bir gece sipahi diğer gece silahtarlar tarafından muhafaza olunurdu. Padişahın hemen ardında yer alan ve sultanın kılıcını açıkta taşıma ile vazifeli askerdir. Padişahın yakın muhafızıdır. Yusuf Halaçoğlu, *XIV.-XVII. Yüzyıl Osmanlılarda Devlet Teşkilatı ve Sosyal Yapı*, TTK Basımevi, Ankara, 1996, s.29, 38, 52/n, 54-55/n

⁵⁹ DABOA.TS.MA. d. 2352.317.0.2 Fi 29 Muharrem 1119 (21 Nisan 1118-2 Mayıs 1707); DABOA.TS.MA. d. 2352.325.0.1 Fi 1 Şevval 1119 (15 Kanun-i Evvel 1118-26 Aralık 1707); Rusçuklu Ahmed, Ali, Musa, İbrahim, Osman, Mustafa, Halil, Ömer, Süleyman, Memiş adlı pehlivanlar binişe katılmışlardır. DABOA.TS.MA. d. 2352.326.0.1 Fi 3 Zilkade 1119 / (15 Kanun-i Sani 1119-26 Ocak 1708).

⁶⁰ DABOA.TS.MA. d. 2352.327.0.1 Fi 10 Zilhicce 1119 / (21 Şubat 1118-3 Mart 1708); DABOA.TS.MA. d. 2352.330.0.1 Fi 8 Rabi'ül-Ahir 1119 / (16 Haziran 1119-27 Haziran 1708).

⁶¹ Yalı köşküdeki binişe katılan pehlivanlar; Mahmud, Ömer, Tokatlı Hamza, Muhammed, Ahmed, Süleyman, Hacı Halil, Kastamonulu İsmail, Çukadar Ali; Nalbandoğlu İbrahim, Bayır Ömer ve Deli Ali, Bayır Sedirli Ahmed, Mürselli Arab'dır. Şimşirlik'teki pehlivanlar; Tokatlı Gelişkar, Esirli Ahmed, Çanakaleli Ömer, Hamza, Kara Mahmud, Babaeskili Ali gibi güreşçiler katılmıştır. DABOA. TS.MA. d.2352.337.0.1 Fi 1 Şevval 1120 / (3 Kanun-i Evvel 1119-14 Aralık 1708; DABOA. TS.MA. d.2352.337.0.2 Fi 3 Şevval 1120 / (5 Kanun-i Evvel 1119-16 Aralık 1708).

mağluplar birer zolota alırken, toplamda Silahtar Ağa aracılığıyla pehlivanlara 27, duacıya da iki zolota verilerek, 2610 gümüş akçe ihşanda bulunulmuştur.⁶²

Padişahın misafir olarak davetli olduğu yerlere, mutlaka eğlence maksatlı pehlivanlar, okçular, tüfekli atıcılar maharetlerini sergilemek adına çağırılmışlardır. Buna bir örnekte, 1 Mayıs 1710 tarihindeki Kaim-i makam Ali Paşa⁶³ Sarayında yapılan biniş törenindeki güreşlerdir ki, dört çift pehlivan arasında düzenlenmiştir. Müsabakalar sonunda pehlivanların galiplerine ikişer, mağluplarına birer olmak üzere toplam 12 zolota (1080 gümüş akçe) ödenmiştir. 20 Mayıs Salı günü Yalı Köşkü'nde yapılan biniş töreninde ise, yine aynı emsal sekiz pehlivanın katıldığı, galibe iki mağluba bir ve duacıya da iki zolotanın verildiği müsabakalar sonunda Silahtar Ağa vasıtasıyla toplamda 14 zolota (1.260 gümüş akçe) dağıtılmıştır. 25 Mayıs Pazar günü aynı yerde yirmi sekiz pehlivan, on dört müsabaka yapmıştır. Bu mücadelelerin sonucunda duacıyla birlikte 44 zolota (3.960 gümüş akçe) ödenmiştir.⁶⁴

Sarayın en önemli eğlence aracı yeteneğe ve güce dayalı spor müsabakalarıdır. Zaman zaman padişahlarında iştirâ ettiği oyunlarda, yeteneklerini sergileyenlere taltif maksatlı ihşanlar dağıtılmıştır. 23 Haziran 1710 Salı günü Maktul Paşa Yalısında⁶⁵ gerçekleşen tebdil-i mekan güreşlerinde yer alan pehlivanlar; Kayabalığı Teberdar Halil, Büyük Suhte ve Şumlulu Mehmed, Çavuşzade, Bostancı Ali, Aşçı Musa, Bostancı Ali, Karabayır, Şatır, Çavuşzade, Karabilo, Bosnevi, Batman, Şumlulu Abdullah güreşmiş ve yenenlere ikişer, mağluplara birer zolota ardından duacılarına ikişer zolota ödemek suretiyle hizmetlerinin karşılığı Silahtar Ağa vasıtasıyla toplamda 26 zolota (2.340 gümüş akçe) ihşanda bulunulmuştur.⁶⁶

⁶² DABOA.TS.MA. d. 2354.13.0.1 Fi 3 Safer 1122 / (23 Mart 1122-3 Nisan 1710).

⁶³ Çorlulu Ali Paşa, 1670 yılında doğdu. Çorlu'da yerleşmiş bir çiftçi ailesinin oğluydu. Sultan II. Ahmed devri Kapıcıbaşı Türkmen Kara Bayram Ağa'nın evlatlığı olarak, önce Galata Sarayı'na, daha sonra Enderun-ı Hümayun'daki Seferli Koğuşu'na, buradan da Hane-i Hassa'ya yerleştirildi. Şubat 1699'da rikabdarlık hizmetinde bulunuyordu. Sadrazam Amcazade Hüseyin Paşa'da kendisinden bizzat silahdarlık rica etti. 15 Ekim 1700 tarihinde bu memuriyete tayin edildi. Çorlulu Ali Paşa, 3 Mayıs 1706 günü üçüncü vezirlikten Baltacı Mehmed Paşa'nın yerine sadarete getirildi. İsveç-Rus savaşı sırasında İsveç'i Ruslara karşı destekledi. Çorlulu Ali Paşa, sadrazamken Sinop'a sürdüğü Şeyhülislam Paşmakçızade Seyyid Ali Efendi'nin fetvası ve padişahın Aralık 1711 tarihli fermanı ile idam edildi. www.osmanli700.gen.tr/kisiler/cc2.html (Erişim Tarihi: 03.10.2018); Münir Aktepe, "Çorlulu Ali Paşa", *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, C. VIII, Ankara, (1988), s.370-371.

⁶⁴ Kara Mehmed, Edirneli Mehmed, Veli Musa, Bostancı Makacan Ali adlı pehlivanlar güreşmiştir. DABOA.TS.MA. d. 2354.14.0.1 Fi 21 Rabi'ül-Evvel 1122 / (9 Mayıs 1122-20 Mayıs 1710).

⁶⁵ Eyüp'te bulunan Kara Mustafa Paşa yalısında Avusturya elçilik heyetinin ağır lanıp, bir eğlence düzenlenmiş cirit gösterisi ve güreş müsabakaları düzenlenmiştir. Bkz. Murat Yıldız, "Türk Sivil Mimarisinin En eski yapılarından Amcazade Hüseyin Paşa Yalısının Tarihi Serüveni", *Türkiyat Mecmuası*, XXI., Bahar 2011, s.410-412; Süheyl Ünver-Sedat Hakkı Erdem, *Amcazade Hüseyin Paşa Yalısı*, Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu, İstanbul, 1970.

⁶⁶ DABOA.TS.MA. d. 2354.015.0.1 Fi 25 Rabi'ul-Ahir 1122 / (12 Haziran 1122-23 Haziran 1710).

III. Ahmed'in sayfiye gezisine çıktığı 7 Ağustos 1710 Cuma günü Alibeyköy'de bir biniş töreni tertip olunmuş, müsabakalarına Çengelli Nalbantoğlu, Dramalı Halil, Rusçuklu Ali, Edirneli Ahmed, Küçük Batman, Yakub, Mısırlı, Bosnevi Hüseyin, Tokatlı Abdurrahman, Dilsiz, Kara Suhte, Deli Mehmed, İsmail, Berber Hüseyin, Abdi, Musa, Dramalı Mustafa, Teberdar Sagır, Poyraz gibi pehlivanlar katılmış ve yenilene bir, kazanana iki, kısıbeti yırtılan iki pehlivana birer zolota verilmesinin ardından duacı Kara Ali'ye üç zolota Silahtar Ağa vasıtasıyla toplamda 50 zolota (4.500 gümüş akçe) ödeme yapılmıştır.⁶⁷ Buradan da anlaşılmaktadır ki, Silahtar Ağanın değil, padişahın isteği doğrultusunda ihsanlar artmakta veya eksilmektedir. Çünkü, bundan önceki müsabakalarda duacıya verilen ihsanın burada arttığı görülmektedir. 24 Ağustos Pazar günü Has Oda Köşkü'nde (Sada'bat Sarayı) tertiplenen eğlencede, 37 pehlivan müsabakalara katılmış, yirmi sekiz mücadele olmuş, galipler ikişer, mağluplar birer zolota, duacıya dahi iki zolota Çukadar Ağa⁶⁸ marifetiyle 86 zolota (7.740 gümüş akçe) dağıtılmıştır. Ayrıca Silahtar Ağanın çalışanlarına dört bin, Hazine Kethüdasının emriyle de beş bin akçe sarf olunmuştur.⁶⁹

4 Ekim 1710 Cumartesi günü Harem-i Şerif'te 28 pehlivanın katılımı ile 21 müsabaka yapılmıştır. Bostancı Mehmed yaptığı dört müsabakayı da kazanmıştır. Galiplerle, mağluplara verilen zolotalar 59, iki duacıya verilen 4 zolotayla birlikte toplamda 5.670 gümüş para biniş için sarf edilmiştir.⁷⁰ Bu binişi 1 Kasım Cuma günü Cirid Köşkü'nde tertip edilen biniş takip etmiş, burada da diğerlerinde olduğu şekilde güreş müsabakaları yapılmış, ancak bu seferki biniş daha kapsamlı ve gösterişli olmuştur ki buna sebep, Rusya ile Osmanlı arasında Kırım üzerinden yaşanan gerginlik sonrasında bir moral ortamı yaratmak istenmiştir. Bu tertipte kırk iki pehlivan mücadele göstermiş, Silahtar Ağa vasıtasıyla 120 zolota dağıtılmış, müsabakanın galiplerine iki, mağluplarına birer ve duacıya da iki zolota olmak suretiyle toplamda 10.980 gümüş akçe ihsanda bulunulmuştur.⁷¹ Osmanlı Devlet yöneticileri, Rusya'ya savaş ilanından dört gün sonra 24 Kasım Pazartesi günü, Cirid Köşkü'nde düzenlenen Huzur Güreşlerinde 17 müsabaka yaptırmış, pehlivanlara 54, iki duacıya birer zolota, toplamda 5.040 gümüş akçe dağıtılmıştır.⁷² 25 Kasım tarihinde Taşburun mevkiinde (Eyüp Serti) padişah

⁶⁷ DABOA.TS.MA. d. 2352.326.0.1 Fi 11 Cemazeyil-Ahir 1122 / (7 Temmuz 1122-7 Ağustos 1710).

⁶⁸ Çukadar Ağa: Kaftan, kürk ve yağmurluğunu taşıma ve giydirmeye hizmetlerini gören Enderun halkından kimselerdir. Bkz. Halaçoğlu, a.g.e., 1996, s. 38.

⁶⁹ Sirozlu Mustafa Halil, Dramalı Nalbantoğlu, Yakub, Kara Ali, Sagır Batman, Kel Mehmed, Dilsiz Hasan, Sarıoğlu, Deli Musa, Aşçı Mehmed, Halhallı Ahmed, Murteza Sağır Batman, Çengelli Mehmed Beşe, Mahmud, Hüseyin, Bostancı Hüseyin Morali, Bostancı Makacan, Debbağoğlu Ahmed, Veli, Sinan, Kula Mustafa, Sandalcı Abdi Halil, Hamza, Bosnevi Hüseyin, Kara Mehmed adlı pehlivanlar katılmışlardır. DABOA.TS.MA. d. 2354.015.0.2 Fi 28 Cemazeyi-Ahir 1122 / (13 Ağustos 1122-24 Ağustos 1710).

⁷⁰ Yiğit, a.g.e., s.272.

⁷¹ DABOA.TS.MA. d. 2354.21.0.1 Fi 9 Ramazan 1122 / (21 Teşrin-i Evvel 1122-1 Kasım 1710); Osmanlı Devleti, Rusların Kırım sınırına kaleler inşa ettirmesinin ardından savaş ilan etmiştir. Baltacı Mehmed Paşa ve ordusu bir yıl sonra 1711 yılında Prut Irmağı çevresinde, "Falci" de düşmanı bozguna uğratmıştır. İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, C.IV, Ksm. I, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1995, s.76-82.

⁷² DABOA.TS.MA. d. 2352.327.0.1 Fi 2 Şevval 1122 / (13 Teşrin-i Sani 1122-24 Kasım 1710).

binişi içerisinde yirmi yedi pehlivanın katıldığı müsabakalar tertip edilmiş, 42 zolota pehlivanlara, iki zolota duacıya 3.960 gümüş akçe Ceyb-i Humayun'dan ödenek ayrılmıştır.⁷³

1711 tarihinde Osmanlı ordusu seferde olması hasebi ile biniş törenleri tertip edilmemiş ve yağlı güreş müsabakaları organize edilmemiştir. 1712 yılına kadar da beklenmesindeki en önemli sebep, savaşın kazanılmasına rağmen Çarlık Rusya'nın antlaşma koşullarına uymaması, vaatlerini yerine getirmemesi üzerine, savaşın 28 Aralık tarihinde yeniden başlamasıdır. Ancak zafer kazanıldıktan sonra teamüllerin aksine hükümdar, yaptığı ilk biniş merasimini Pazartesi veya Perşembe değil, 12 Ağustos 1712 tarihinde Cuma günü Eski Saray'da tertiplemiştir. Topkapı Sarayı dışında düzenlenen binişte 21 pehlivan güreş yapmış, 33 zolota Silahtar Ağa marifetiyle pehlivanlara tevdi edilmiş, duacıya da iki zolota daha verilerek toplamda 35 zolota (3.150 gümüş akçe) ihsan edilmiştir. Hükümdarın ihsanını diğer müsabakalara nazaran düşük olmasındaki sebep savaş ekonomisidir.⁷⁴

28 Ağustos 1712 Pazar günü Ağa Köşkü'ndeki biniş merasiminde gerçekleştirilen on bir yağlı güreş müsabakası neticesinde, galiplere ikişer, mağluplara birer ve duacılara da ikişer olmak üzere 38 zolota, 17 Eylül Cumartesi günü Bendderesi Suyu'nda, III. Ahmed huzurundaki biniş töreninde otuzun üzerinde güreş yapılmış, toplamda 90 zolota pehlivanlara, 6 zolotada duacılara verilmiştir.⁷⁵ Bu müsabakalarda dağıtılan ihsanların düşük olmasının en önemli sebebi Prut Savaşı'nın tesirinin hali hazırda devam ediyor olmasıdır.⁷⁶ 29 Eylül Perşembe günü Haliç'teki Defterdar İskeleyi'nin yanında inşa edilmiş olan yalıda yapılan biniş organizasyonundaki güreş müsabakasına 27 pehlivan katılmış, 51 zolota (4.590 gümüş akçe) pehlivanlara ihsan olarak dağıtılırken, duacıya ödenen zolota verilmemiştir.⁷⁷ 1 Kasım Salı günü Yalı Köşkü'nde gerçekleştirilen güreşlerde toplamda 245 zolota ve 45 kuruş ihsanda bulunulmuş, bunun 213 zolotası pehlivanlara yaptıkları 57 karşılaşmanın neticesinde verilirken, 32 zolota 20 kuruşu (23.040 gümüş akçe), duacılara ve sair görevlilere ödenmiştir. 8 Kasım Salı Bostancıbaşı Yalısı'ndaki biniş organizasyonundaki yirmi dört pehlivan, duacı ve matrakçılara, Silahtar Ağa vasıtasıyla 28 zolota, (2.520 gümüş akçe) 50 altın dağıtmış ve ödemeler noktasında savaş ekonomisinden de çıkılarak bir rahatlama ortamına girildiği görülmüştür.⁷⁸

⁷³ DABOA.TS.MA. d. 2354.21.0.1 Fi 3 Şevval 1122 / (14 Teşrin-i Sani 1122-25 Kasım 1710).

⁷⁴ DABOA.TS.MA. d. 2353.59.0.1 Fi 9 Recep 1124 / (1 Ağustos 1124-12 Ağustos 1712).

⁷⁵ Sagir, karabilo, Bostancı Ahmed, Mustafa, Bahçe Ahurlu İbrahim, Ahmed, Kara Ahmed, Deli Mehmed, Bahçe Ahurlu Ahmed, Tosun, Aşçı Musa, Ali, Silivrili Mehmed, Has Ahurlu Mehmed, Dolaplı Bekir, Çorlulu Hüseyin adlı pehlivanlar katılmıştır. DABOA.TS.MA. d. 2353.59.0.2 Fi 25 Recep 1124 (17 Ağustos 1124-28 Ağustos 1712).

⁷⁶ DABOA.TS.MA. d. 2353.61.0.1 Fi 15 Şaban 1124 / (6 Eylül 1124-17 Eylül 1712).

⁷⁷ DABOA.TS.MA. d. 2353.61.0.2 Fi 27 Şaban 1124 / (18 Eylül 1124-29 Eylül 1712).

⁷⁸ DABOA.TS.MA. d. 2353.63.0.1. Fi 1 Şevval 1124 / (21 Teşrin-i Evvel 1124-1 Kasım 1712); Yapılan müsabakalar sonunda 20 zolota dağıtılması gerekirken, 28 zolota dağıtıldığı ifade edilmiştir. Karabilo, Müezzinzade, Mustafa, Kara Ahmed, Suhte, Abdi, Sagir, İbrahim, Ali, Muhammed, Dilsiz, Haz Ahurlu Muhammed adlı pehlivanlar katılmıştır. DABOA.TS.MA. d. 2353.63.0.2 Fi 8 Şevval 1124 / (28 Teşrin-i Evvel 1124-8 Kasım 1712).

30 Aralık 1712 Cuma gününe gelindiğinde Kaymakam Paşa Sarayı'nda, biniş için güreşçiler çağırılmış ve tertiplenen müsabakaların neticesinde sultanın Ceyb-i Hümayûn hazinesinden elli altınlık bir bütçe ayrılmıştır. Alanda on beş güreş müsabakası yapılmış, galiplere Silahtar Ağa vasıtasıyla ikişer zolota, mağlup olanlara birer ve müsabakaları düzenleyen duacıya da iki zolota verilmiştir. 8 Ocak 1713 Pazar günü sultan adına Alay Köşkü'nde düzenlenen huzur güreşi müsabakasına, altmış bir güreşçi iştirak etmiş ve otuz beş müsabaka tertiplenmiştir. Adı geçen müsabakalarda galip gelen pehlivanlara Silahtar Ağa marifetiyle ikişer, mağluplara birer zolota takdim edilirken müsabakaları tertipleyen duacıya iki, Silahtar Ağanın yanında tertipte yer alan refakatçilere de (4 adet nefer çavuşu) dört zolota ile toplamda 111 zolota (9.990 gümüş akçe) ödeme yapılmıştır. 9 Ocak pazartesi ise Av Kapısı denilen yerde yapılan biniş müsabakalarında, adı tespit edilebilen 10 pehlivana 15 zolota (1.350 gümüş akçe), müsabakayı tertipleyen duacıya bir ve toplamda 20 zolota (1.800 gümüş akçe) ödeme yapılmıştır.⁷⁹

29 Nisan 1713 Alay Köşkü'nde III. Ahmed adına, 12 pehlivanında müdahil olduğu biniş töreni düzenlenmiş, toplam 3 altın, 21 zolota (1.890 gümüş akçe) Silahtar Ağa vasıtasıyla dağıtılmıştır ve bu 3 altının tamamı Cedid adlı pehlivana verilirken, 1 Mayıs Pazartesi Kum Kasrı'nda, 12 zolota (1.080 gümüş akçe), 5 Mayıs Cuma günü Alay Köşkü'nde, 24 zolota (2.160 gümüş akçe) 6 Mayıs Cumartesi ve 9 Mayıs Salı, 14 Mayıs Pazar günleri Alay Köşkü'nde yapılan güreş müsabakalarının ilkinde 12 (1.080 gümüş akçe), ikincisinde 24 zolota (2.160 gümüş akçe) ihsanda bulunurken, Dilsiz Mehmed ile Dilsiz Hasan adlı pehlivanların mücadelesinden padişah memnun kalınca her ikisine de toplamda Silahtar Ağa marifetiyle 8 altın verilmiş, üçüncü huzur güreşinin sonucunda 18 zolota (1.620 gümüş akçe) Ceyb-i Humayun defterine masraf olarak kaydedilmiştir.⁸⁰

27 Haziran 1713 Salı günü Alay Köşkü'nde tertiplenen müsabakalarda her daim olduğu gibi galiplere iki, mağluplara birer zolota Silahtar Ağa vasıtasıyla bahşiş verilirken, güreş takdimcisi duacıya üç zolota uygun görülmüştür. Sultan adına yapılan bu müsabakalarda 22 zolota (1.980 gümüş akçe), 6 Temmuz Perşembe günü Vezir Bahçesi'nde yapılan biniş töreninde de toplam olarak 95 zolota (8550 gümüş akçe) harcamıştır.⁸¹ 3-6-10 Ağustos günlerinde İmadır Köşk'ünde, 19 Ağustos'ta Alay Köşk'ünde, III. Ahmed'in teşrifi sebebi ile tertiplenen, biniş

⁷⁹ Pehlivan Mehmed, Bostancı Ali, Çolak pehlivan, Ustazade Kölemenli Mustafa, Karabayır, Odun Mustafa, Ahırköylü Kara Mustafa, Kara Bekir, Kölemenli Hüseyin, Çukalinefer, Yakub, Hasan, Suhte Ali, Halil, Edirneli İbrahim, Çermetli Ali, Hüseyin, Çorlulu Hüseyin, Edirneli Mustafa, Salih, Edirneli Hüseyin, Hasan, Ali, İbrahim adı tespit edilebilen güreşçiler müsabakalara iştirak etmiştir. DABOA. TS.MA. d.2353.66.0.1 Fi 1 Zilhicce 1124 / (19 Kanun-i Evvel 1124-30 Aralık). 9 Ocak'taki müsabakalara iştirak eden pehlivanlar; Ali, Manavzade, Mustafa, Kara Mehmed, Hüseyin, Ahmed, Receb, Muhammed, Halil, Yakub'dur. DABOA. TS.MA. d.2353.66.0.1 Fi 10-11 Zilhicce 1124 / (28-29 Kanun-i Evvel 1124-8-9 Ocak 1713). Rıdvan Mutlu, *Osmanlı Devleti'nde Güreş ve Güreşçiler*, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla, 2018, s. 10-11, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

⁸⁰ 1 Mayıs güreşlerine Manavzade, Sagir, Zağralı Ali, Edirneli Mustafa, Çatalcalı, Deli Muhammed adlı pehlivanlara katılırken, 5 Mayıs müsabakalarına Tüberdar Deli Mehmed, Manavzade, Zağralı Mehmed, Mustafa, Sagir, Çatalcalı, Dramalı, Hamza, Ali, Edirneli Veli, İbrahim, Mehmed, Halil, Salih adlı pehlivanlar katılmıştır. Yiğit, a.g.e., s. 292-295.

⁸¹ BOA, TS.MA. d.2353.72.0.1-2 Fi 3-12 Cemaziye'l-ahir 1125 / (16-25 Haziran 1125-27 Haziran-6 Temmuz 1713). Mutlu, a.g.t, s.11.

müsabakalarına katılan pehlivanların galiplerine iki, mağluplarına birer, müsabakaları düzenleyen duacıya üç zolota verilmiştir. 3 Ağustos'taki müsabakaya altı pehlivan iştirak ederken 12 zolota, 6 Ağustos'takine iki pehlivan iştirak ederken altı zolota, 10 Ağustos'takine sekiz pehlivan iştirak ederken 15 zolota, 18 Ağustos'takine iki pehlivan iştirak ederken altı zolota, 20 Ağustos'taki güreşlere dört pehlivanın üç güreşine 12 zolota harcama yapılmıştır.⁸²

18 Mart 1714 Pazar günü Kozbekçiler'de III. Ahmed adına düzenlenen binişte 3 zolota (270 gümüş akçe) ödeme yapılmıştır. 28 Mart Çarşamba ve 31 Mart Cumartesi 1714 tarihinde Sofa'da Huzur Güreşleri tertip edilmiştir. İlk güreşe katılan iki pehlivana 4 altın verilirken, ikinci güreşteki pehlivanların galibine iki, mağlubuna birer toplamda 3 altın, Silahtar ağa vasıtasıyla pehlivanlara tevdi edilmiştir. 2 Nisan Pazartesi günü Alibeyköy'de, 18 pehlivanın yer aldığı biniş töreninde üç rakibini yenen Kara Ali'ye ayrıca değinmek gerekir, çünkü diğer pehlivanların arasından sıyrılarak padişahın ayrıca 5 altın daha almıştır. Bunun haricinde galibiyet alanlara iki, mağluplara birer, duacıya üç zolota, toplamda 57 zolota (5.130 gümüş akçe) ödeme yapılmıştır. İncili Köşk'te 5 Nisan'da düzenlenen biniş töreninde tertiplenen beş güreş müsabakasında 18 zolota (1.620 gümüş akçe), 10 Nisan Salı Çadır Köşkü'ndeki huzur güreşlerinde, yine Pehlivan Kara Ali yaptığı dört müsabakayı da galibiyetle kapatınca parsanın en büyüğünü toplamış ve padişahın duacılarla birlikte müsabıklara 69 zolota (6.210 gümüş akçe) Silahtar Ağa vasıtasıyla ihsanda bulunmuştur.⁸³

20 Ocak 1715 tarihinde Pazar günü Yalı Köşkü'nde ve 2 Şubat Cumartesi günü III. Ahmed'in kızı Fatma Sultanın sarayında tertiplenen biniş töreninde de yine aynı sekiz pehlivanın katılımıyla toplamda 30 zolota (2.700 gümüş akçe), silahtar Ağa vasıtasıyla dağıtılmıştır.⁸⁴ 28 Mart Perşembe günü on pehlivan ile Huzur-u Humayunda güreş müsabakası tertip edilmiş, 23 Zolota (2.070 gümüş akçe) Ceyb-i Humayun'dan ihsanda bulunulmuştur.⁸⁵ Mayıs ayı içerisinde III. Ahmed'in Bahariye Kasrı'ndaki binişiyle pehlivanlarında içerisinde olduğu toplamda 618 rub'ie,⁸⁶ (1699,5 kuruş), yine mezkûr ay içerisinde padişahın Topkapı Sarayı'na teşriflerinde yine tertiplenen pehlivan güreşleri için Silahtar Ağa vasıtasıyla 234 rub'ie, (643,5 kuruş) ödenmiştir. Padişahın Gülhane'ye teşriflerinde yapılan huzur güreşlerinde pehlivanlara 660 rub'ie, (1815 kuruş), ikinci defa Gülhane'ye gelişinde 281 rub'ie, (772,5 kuruş ve 30 akçe) ödeme yapılmıştır. Tatar pehlivanlara ve Saray pehlivanlarına yaptıkları güreşler neticesinde Silahtar Ağa vasıtasıyla 210 rub'ie, (577,5 kuruş) verilirken, Topkapı'da Ağayeri Meydanı'nda pehlivan kullarına 177 rub'ie, (486,5 kuruş ve 30 akçe), aynı yerde padişahın emriyle huzurunda yapılan güreşlerde, Silahtar Ağa vasıtasıyla 154 rub'ie, (323,5

⁸² DABOA. TS.MA. d.2353.73.0.1-2 Fi 11-14-18-26-28 Recep 1125 / (23-26-30 Temmuz - 7-9 Ağustos 1125 - 3-6-10-18-20 Ağustos 1713). Mutlu, a.g.t., s.11-12.

⁸³ DABOA.TS.MA. d. 2353.080.0.1 Fi 2 Rebi'ül-Evvel 11246/ (7 Mart 1126-18 Mart 1714); Manavzade, Muhammed, Çatalcalı, Karabilo, Has Ahurlu, Bahçe Ahurlu Mehmed, Edirneli Mustafa, Kara Ali, Ali, İbrahim adlı pehlivanlar katılmıştır. Yiğit, a.g.e. s. 289-290,295.

⁸⁴ DABOA.TS.MA. d. 2358.001.0.2 14 Muharrem 1715 (9 Kanun-i Sani 1126-20 Ocak 1715).

⁸⁵ Yiğit, a.g.e., s.307.

⁸⁶ Rub'u: Çeyrek altın, altının ¼'ü *Türk Dil Kurumu Sözlüğü*, Ankara, 1955, s.612.

kuruş), üçüncü defa yine Ağa Yeri Meydanında yapılan pehlivan güreşleri sonunda, 182 rub'iyeye, (500,5 kuruş) ihsanda bulunulmuştur.⁸⁷

14 Temmuz 1715 Pazar günü sekiz pehlivan ve 31 Temmuz Çarşamba günü on sekiz pehlivan, padişahın düzenlediği sefer hazırlıkları sırasında ve ordugahta yaptıkları güreş müsabakalarında yaptıkları tüm güreşler için 157 zolota, (14.130 gümüş akçe) ve 9 sülüs zolota (1.080 gümüş akçe) almışlardır.⁸⁸ 31 Ekim Perşembe günü Alay Köşkü'nde 11 kuruşluk, 20 Kasım Çarşamba günü yine Alay Köşkü'nde 1 kuruşluk, 22 Kasım Cuma günü mezkûr yerde 3 kuruşluk Ceyb-i Humayun ödemeli müsabakalar yapılmıştır.⁸⁹ 1715-1718 yılları arasında Avusturya ile yaşanan savaşlar münasebeti ile uzun süre biniş töreni ve yağlı güreş müsabakası yapılamamıştır.⁹⁰

22 Ekim Pazar Paşa Yalısında, 24 Ekim 1719 Salı Yalı Köşk'ünde, III. Ahmed'in huzurunda ilkinde sekiz, ikincisinde otuz pehlivanın katılımı ile tertiplenen güreşlerde, galip gelenlere her zaman olduğu gibi iki, mağlup olan pehlivanlara bir ve organizasyonun takdimcisi olan duacıya da üç zolota Silahtar Ağa vasıtasıyla verilmek sureti ile toplamda 66 zolota (5.940 gümüş akçe) Ceyb-i Hümayûn hazinesinden aktarılmıştır.⁹¹

Eski Saray'da 1 Mart 1720 Cuma günü düzenlenen binişte, on altı pehlivan arasında güreş müsabakası tertip edilmiş, galip 160, mağlup 80, duacı ise 240 akçe olmak üzere 480 akçe 18 kuruş ödenirken, 9 Ağustos Perşembe günü Topkapı Sarayı'nın Sarayburnu'nda bulunan iki köşküden birisi olan Sepetçiler'de, 19 Ağustos Pazartesi günü, yine Sepetçiler Köşkü'nde yapılan güreş müsabakalarında 26 pehlivan, 13 müsabaka sergilemiş ve galip olana 53, mağlup olana 25, duacıya 80 para ve toplamda 28 kuruş ödeme yapılmıştır.⁹² 26 Ağustos Pazartesi gününde Yalı Köşkü'nde ve 13 Eylül Cuma gününde Eski Saray'da, diğer binişlerde olduğu gibi yirmi altı pehlivanın iştiraki ile üç ayrı biniş töreni daha tertiplenmiş ki, kazananlara toplamda 159, mağluplarına 81, duacılarına 240 para olmak üzere 76 kuruş, padişah ihsanı Silahtar Ağa tarafından dağıtılmıştır.⁹³ 20 Eylül Cuma günü

⁸⁷ DABOA.TS.MA. d. 2458.29.0.1 Fi 8 Cemazeyil-Evvel 1127 / (1 Mayıs 1127-12 Mayıs 1715).

⁸⁸ DABOA.TS.MA. d. 2458.007.0.2 Fi 12 Recep 1127 / (3 Temmuz 1127-14 Temmuz 1715); DABOA.TS.MA. d. 2458.007.0.3. Fi 29 Recep 1127 / (20 Temmuz 1127-31 Temmuz 1715).

⁸⁹ Yiğit, a.g.e., s.294-295.

⁹⁰ Râşid Mehmed Efendi-Çelebizâde İsmail Asım Efendi, *Târîh-i Râşid ve Zeyli*, C. II. (Yay.Haz: Abdulkadir Özcan-Yunus Uğur-Baki Çakır-Ahmet Zeki İzgöer), Klasik Yayınları, İstanbul, 2013, s.915-925; Uğur Kurtaran, , "Pasaraofça Antlaşması'na Göre Yapılan Sınır Tahdit Çalışmaları ve Belirlenen Yeni Sınırlar", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C.11, S.55, İstanbul, 2018, s. 287-290.

⁹¹ DABOA. TS.MA. d.2184.0001.13-14. Fi 8-10 Zilhicce 1131 / (11-13 Teşrin-i Evvel 1131-22-24 Ekim 1719).

⁹² Mandıracı Abdi, Çorlulu Muhammed, Karaçayır, Köprülü Osman, Aydınlı Arap Muhammed, Hamza pehlivan, Kastamonulu Muhammed, Teberdar Sağır Mustafa, Aydınlı Hüseyin, İstanbullu Muhammed, Çekmeceli Hüseyin, Üsküdarlı Muhammed, Tekfurdağlı Ali, İstanbullu Ali, Edirneli Yusuf, Edirneli Abdi, Çorlulu Ali, Manavoğlu, Edirneli Muhammed gibi pehlivanlar güreşmiştir. DABOA, TS.MA. d.2184.0001.33-34. Fi 14 Şevval 1132 / (8 Ağustos 1132-19 Ağustos 1720).

⁹³ DABOA.TS.MA. d. 2363.04.0.2 Fi 20 Rabi'ül- Ahir 1132 (19 Şubat 1132-29 Nisan 1720); BOA.TS.MA. d. 2363.10.0.2 Fi 4 Şevval 1132 / (29 Temmuz 1132-9 Ağustos

yine Eskisaray'da biniş sebebi ile yapılan güreş müsabakası sonucunda galip olan pehlivanlara 53, mağluplara 25 ve organizasyonu tertipleyen iki duacıya da 81 para Silahtar Ağa vasıtasıyla yirmi pehlivana ve iki duacıya toplamda 26 kuruş takdim edilmiştir.⁹⁴

26 Haziran 1721 Perşembe günü Yalı Köşkü'nde, III. Ahmed'in binişi için 30 pehlivan, 15 müsabaka yapmış, güreşleri tertip eden duacı da dahil olmak üzere Silahtar Ağa marifetiyle toplam 48 zolota (2.320 gümüş akçe) Ceyb-i Hümâyûn hazinesinden dağıtılmıştır.⁹⁵ 2 Eylül Salı günü yine Yalı Köşkü'ne, tertiplenen huzur güreşinde 48 pehlivan, 24 güreş yapmış ve galiplere iki, mağluplara bir ve duacılar üç zolota Silahtar Ağa marifetiyle toplam da 75 zolota (6.750) ödeme yapılmıştır.⁹⁶

22 Mart 1722 Pazar günü, Eskisaray'da sekiz pehlivanın yaptığı beş güreş sonunda, Silahtar Ağa marifetiyle galiplere ikişer, mağluplara birer, duacıya üç zolota, toplamda 18 zolota (1.620 gümüş akçe) ödeme yapılmıştır.⁹⁷ 15 Temmuz Çarşamba günü ise Yalı Köşkü'nde yapılan binişte, toplamda 60 zolota 45 kuruşluk, 17 Temmuz Cuma günü de Eski Saray'da on iki pehlivanın katıldığı müsabakada toplamda 21 zolota (1.890 gümüş akçe) ve 15,5 kuruşluk, 18 Temmuz Cumartesi Çadır Köşkü'nde sekiz pehlivanın iştiraki ile yapılan Huzur Güreşlerinde, 21 zolota (1.890 gümüş akçe) ve 15,5 kuruş Silahtar Ağa vasıtasıyla ödeme yapılmıştır.⁹⁸ 21 Eylül Pazartesi günü yine Yalı Köşkü'nde III Ahmed'in

1720); 26 Ağustos'taki müsabakalarda ceyb-i hümayundan 6 kuruş daha az para harcanmıştır. DABOA.TS.MA. d. 2363.11.0.2 Fi 21 Şevval 1132 / (15 Ağustos 1132-26 Ağustos 1720); 13 Eylül'deki müsabakaların sonucunda da 2 kuruş daha az ödeme yapılmıştır. DABOA.TS.MA. d. 2363.10.0.2 Fi Şevval 1132 / (29 Temmuz 1132-9 Ağustos 1720).

⁹⁴ Manavoğlu, Karabayırlı, Fındıklılı Mustafa, Pehlivan İbrahim, Kasım pehlivan, Ahmed pehlivan, Yakup pehlivan, Hamza pehlivan, Teberdar Mustafa, Latif pehlivan, Teberdar Sağır pehlivan, İhtimamlı Rüstem, Abdi, Çirmenli İbrahim gibi pehlivanlar müsabaka yapmıştır. DABOA, TS.MA. d.2184.0001.35. Fi 17 Zi'l-kade 1132 / (9 Eylül 1132-20 Eylül 1720).

⁹⁵ Karabayır, Timaşvarlı Salih, Edirneli Mehmed, Topkapılı Ali, Hamza, Topkapılı Mustafa, Yeniçeri Abdi, Üsküdarlı Mehmed, Edirneli Ali, Tekfurdağlı Hüseyin, Emir Mehmed ve Sağır Ahmed, Tatar Mehmed, Üsküdarlı Mustafa, Edirneli Abdi, Sağır Süleyman, Çorlulu Hüseyin, Tatar, Çatalcalı Mehmed gibi pehlivanlar müsabakalar yapmıştır. DABOA, TS.MA. d.2184.0001.56. Fi 1 Ramazan 1133 / (15 Haziran 1133-26 Haziran 1721).

⁹⁶ Karabayır, Timaşvarlı Salih, Adalı Mehmed, Pehlivan Hamza, Topkapılı Ahmed, Tekfurdağlı Hasan, Sağır Abdi, Sağır Süleyman, Edirneli Mehmed, Hasfırlı Hüseyin, Edirneli Halil, Dimetokalı Mehmed, Topakoğlu, Edirneli Bayram, Çorlulu Hüseyin, Filibeli Hüseyin, Kayıkhaneli Mehmed, Mustafa pehlivan, Çatalcalı Muhammed, Çorumlu İbrahim, Diyarbakırlı, Sirozlu Hüseyin, Üsküdarlı Mustafa, Edirneli Ahmed, Mirikirli Mehmed, Adalı, Molla Halil Ahmed, Topkapılı Muhammed, Edirneli Ali, Üsküdarlı Mustafa, İstanbullu Ali, Babalı Mustafa, Deli Mustafa, Yeniçeri, Abdi gibi adı tespit edilen veya edilemeyen 48 pehlivan karşı karşıya gelmiştir. DABOA, TS.MA. d.2184.0001.60. Fi 10 Zi'l-kade 1133 / (22 Ağustos 1133-2 Eylül 1721).

⁹⁷ Danaoğlu, Çatalcalı, Baltacı Mustafa, Hizipçi Mustafa, El-Hac Süleyman, Kapağası Çukadarı Abdülatif pehlivan, Keskinioğlu pehlivan mücadele etmiştir. DABOA, TS.MA. d.2184.0001.67. Fi 4 Cemaziye'l-ahir 1134 / (11 Mart 1134-22 Mart 1722).

⁹⁸ Yiğit, a.g.e., s.275.

gelişi ile 30 pehlivan, 16 güreş müsabakası yapmış ve sonunda Ceyb-i Hümâyûn'dan toplamda 54 zolota (4.860 gümüş akçe) ödenme yapılmıştır.⁹⁹

23 Haziran 1723 Cuma günü Yalı Köşkü'nde 28 pehlivanın katıldığı müsabakalar yapılmış, üçü berabere sonuçlanmıştır. 45 zolota (4.050 gümüş akçe) padişah ihsanı ayrıca da Silahtar Ağa vasıtasıyla 33,5 kuruş 30 para daha verilmiştir.¹⁰⁰ 3 Ağustos 1723 Salı günü yine Yalı Köşkü'nde padişah huzurunda pehlivanlar davet edilerek güreştirilmiş, kazananlar iki, mağluplar bir ve duacı üç zolota almıştır. Yapılan müsabakalar sonucunda 34 pehlivana 51, toplamda Silahtar Ağa vasıtasıyla 54 zolota (4.860 gümüş akçe) harcanmıştır.¹⁰¹

23 Haziran 1724 Cuma günü Yalı Köşkü'ne 26 pehlivanının yaptığı 13 güreş sonucunda Ceyb-i Hümâyûn hazinesinden toplam da 45 zolota (4.050 gümüş akçe) masraf edilirken,¹⁰² 24 Eylül Pazar günü de Paşa Sarayı'nda, pehlivanlarında davet edilmesi sureti ile huzurda yapılan güreşler sonucunda, hazineden toplamda 58 zolota beş kuruş ödenek ayrılmıştır.¹⁰³ 24 Ekim Salı günü yine Yalı Köşkü'nde pehlivanların davet edilmesi neticesinde huzurda tertip edilen güreş müsabakalarına 11 pehlivan iştirak etmiş, altı güreş icra etmiş ve sonunda Ceyb-i Hümâyûn hazinesinden toplam 18 zolota 13 buçuk kuruş masraf edilmiştir.¹⁰⁴

24 Eylül 1725 Pazartesi maktul Paşa Yalısı'nda padişahı karşısında Huzur Güreşi tertip edilmiş, 30 zolota (2.700 gümüş akçe) 22,5 kuruş ihsanda bulunulmuştur.¹⁰⁵ 2 Haziran 1726 günü Yalı Köşkü'nde padişahın huzurunda 16 pehlivan güreşi yapılmış, müsabakalara iştirak eden 32 pehlivanın galiplerine her zaman olduğu gibi iki, mağluplarına bir ve duacıya da üç zolota Silahtar Ağa vasıtasıyla Ceyb-i Hümâyûn hazinesinden toplam da 43 zolota kırk beş kuruş harcanmıştır.¹⁰⁶ 1

⁹⁹ Hamza Pehlivan, Sefer pehlivan, Karabayır, Pehlivan Ramazan, Pehlivan Sağır Süleyman, Edirneli Hasan, Serezli Halil, Bursalı Ali, Pehlivan Baltacı, Deli Mustafa, Pehlivan Tabakoğlu, Edirneli Mehmed, Pehlivan Hüseyin, Pehlivan Mustafa, Pehlivan Molla Ali, Pehlivan Abdi, Muhammed pehlivan, İvas, Sağır Pehlivan, Kara Hüseyin gibi pehlivanlar iştirak etmiştir. DABOA, TS.MA. d.2184.0001.77. Fi 10 Zi'l-hicce 1134 / (10 Eylül 1134-21 Eylül 1722).

¹⁰⁰ Yiğit, a.g.e., 287-288.

¹⁰¹ DABOA, TS.MA. d.2184.0001.94. Fi 1 Zi'l-kade 1135 / (23 Temmuz 1135-3Ağustos 1723).

¹⁰² DABOA, TS.MA. d.2184.0001.105 Fi 1 Şevval 1136 / (12 Haziran 1136-23 Haziran 1724).

¹⁰³ DABOA, TS.MA. d.2184.0001.110 Fi 5 Muharrem 1137 / (13 Eylül 1136-24 Eylül 1724).

¹⁰⁴ Pehlivan Mahmud, Pehlivan Halil, Pehlivan Hamza, Edirneli Mehmed, Pazarcıklı Ali, Feyzullah pehlivan, İbrahim pehlivan, Kara Mehmed, Süleyman pehlivan, Bostancı Mehmed, Hasan pehlivan iştirak etmiştir. DABOA, TS.MA. d.2184.0001.111-112. Fi 5 Safer 1137 / (13 Teşrin-i Evvel 1136-24 Ekim 1724).

¹⁰⁵ 24 Eylül 1725 Pazartesi günü yapılan müsabakalara iştirak eden pehlivanlar, Karabayır, Kalyoncu, Tatar Ömer, Müştak Ahmed, Bostancı İbrahim, Bostancı Ahmed, Bostancı Boşnak Süleyman, Battal, Tabakoğlu İsmail, Bostancı Muhammed, Bostancı Ali, Hasan Ekizler Hüseyin adlı pehlivanlarken, diğer iki günde yapılan müsabakalara iştirak eden, Hamza, Lazzineoğlu, Eyüb, Hüseyin, Kara Bayır, Hasan, İsmail, Tabakoğlu İsmail, Ömer, Ekizler Hasan, Muhammed, Abdullah, Keştagir Hüseyin, Sırtlı Halil, Abdi, Salcı adlı pehlivanlardır. Yiğit, a.g.e., s. 289, 291

¹⁰⁶ Hamza, Zenneoğlu, Hasan pehlivan, Pehlivan Bekir, Kavaklı Mehmed, Karabayır, Edirneli Ahmed, İsmail pehlivan, Eyüp pehlivan, Pehlivan Musa, Pehlivan Ömer, Tabakoğlu İsmail, Hasan Hüseyin, Pehlivan Abdullah, Keskin Hüseyin, Ali pehlivan,

Temmuz 1726 Pazartesi günü Vezir-i Azam Damadı yalısında on dört pehlivanın katılımıyla düzenlenen biniş töreninde Silahtar Ağa vasıtası ile 63 zolota 47 kuruş ve 30 para ihşanda bulunulmuştur.¹⁰⁷ 12 Ağustos 1726 Pazartesi günü Maktul Paşa Yalısı'nda 20 pehlivanın iştiraki ile 10 güreş müsabakası tertip edilmiş, galipler iki, mağluplar bir, duacılar üç zolota Silahtar Ağa marifetiyle Ceyb-i Hümayûn hazinesinden toplam da 22,5 kuruş ödenek almıştır.¹⁰⁸

III. Ahmed'in hükümranlığının sonlarına doğru dini, askeri, yazlık ve kışlık ikamet değişikliklerinde tertiplenen biniş törenlerinde azalmalar olmuştur. Buna sebep, devlet içerisinde yaşanan iktisadi sorunların, halkta tesirinin yoğun hissedilmesi ve yapılamaya çalışılan ıslahatların, halkın beklentilerine cevap verememiş olmasıdır. 1726-1730 yılları arasında ulemanın da etkisi ile Yeniçeri Ocağı'nda hükümdara ve sadrazam Nevşehirli Damat İbrahim Paşa'ya karşı karışıt söylemler ortaya çıkmıştır.¹⁰⁹

I. Mahmud'un hükümranlığı döneminde tespit edilebilen 36 güreş ceyb-i hümayun kayıtlarına geçmiştir. Bu güreşlerin yapıldığı mekânlar Yalı Köşkü, Gülhane, Huzur-u Hümayun, Cemşirlik, Mahbune, Ağa Bahçesi, Sada'bat, Saray-ı Atik olarak sıralanabilir. Sultan Mahmut döneminde gerçekleştirilen huzur güreşlerinin yarıdan fazlası Yalı Köşkü ve Gülhane'de gerçekleşmiştir.

I. Mahmud'un döneminde gerçekleşen güreşlerin büyük çoğunluğu, onun hakimiyet yıllarının ortasına denk düşmüştür. Buradan anlaşılacağı üzere güreşlerin hemen tamamı yedi yıllık zamana ve genel olarak da Şubat, Kasım ve Aralık aylarına isabet etmiştir. Yapılan harcamalara bakıldığında güreşçilerin galiplerine, genellikle 2 zolota ödenmektedir. Mağlup olan güreşçiler 1 zolota alarak galibin yarı ücretine sahip olmaktadır. Duacılar ayrılan ödenek güreşlerde 4 zolota olarak tahsis edilmiştir. Bu manada güreşçiler için yapılan harcamalara bakıldığında, Ceyb-i Hümayundan 3457,5 zolota (311.175 gümüş akçe), 884,5 kuruş, 639,5 para harcama yapılmıştır.¹¹⁰

III. Ahmed döneminin sonunu getiren Patrona Halil İsyanı, I. Mahmud'un hakimiyetinin ilk yıllarında da etkilerini devam ettirince, huzur güreşleri başlangıçta yapılamamış, devletin köşk, yalı ve konaklarının yakılması organizasyonun hareket alanını daraltmış, III. Ahmed dönemindeki yağlı güreşlerin sürekliliğini sekteye uğratmıştır. Ama her şeye rağmen I. Mahmud, huzur güreşlerine olan ilgisini sürdürmüş, ihşan-ı şahanesiyle fazlasıyla pehlivanlar ve duacılar göstermiştir.¹¹¹

Serezli Halil, Pehlivan Abdi, Salih pehlivanlar iştirak etmiştir. DABOA, TS.MA. d.2184.0001.138. Fi 1 Şevval 1138 / (22 Mayıs 1138-2 Haziran 1726).

¹⁰⁷ Yiğit, a.g.e., s.297, 300.

¹⁰⁸ Tabak Ahmed, Çatalcalı Ali, Kadıodalı, Veli pehlivan, Eyüp, Pehlivan Ömer, Dolaplı İsmail, Deli Hasan, Emir Ali, Küçük İsmail, Deli Hüseyin, Gemici Ahmed, Aşçı Ahmed, Piyadeci Pehlivan Mustafa, Bosnavi Ahmed, Pehlivan Abdi iştirak etmiştir. DABOA, TS.MA. d.2184.0001.142. Fi 13Z.'1-hicce 1138 / (1 Ağustos 1138-12 Ağustos 1726).

¹⁰⁹ Uzunçarşılı, a.g.e., C.IV., s. 204-210.

¹¹⁰ Mehmet Türkmen-Bilal Demirhan-Serdar Geri-Onur Öztürk, I. Mahmud Dönemi (1730-1754). Huzur-u Humayun'da Güreşen Pehlivanlara ve Duacılar Verilen İhsan-ı Şahaneler", III. Uluslararası Türk Geleneksel Güreş ve Oyunları Sempozyumu Bildiri Kitabı, K. Maraş, 6-8 Mayıs 2016, s. 28.

¹¹¹ Türkmen-Demirhan-Geri-Öztürk, a.g.m., s. 29.

5 Mart 1773 Cuma günü III. Mustafa'nın tahta çıkışının on birinci ve Cuma Selamlığının ikincisinde Gülhane'ye teşrifi üzerine tertip edilen güreş müsabakasına on üç pehlivan katılmış, yenilen pehlivanlara ikişer kuruştan 26, duacı kullarına 3 kuruştan toplam 29, beraber gelen sekiz pehlivana birer altından 8 adet ihsan verilmiştir. Binişin üçüncü günü Eski Saray'da yapılan teşrifata beraber gelen iki pehlivana birer adet altın, yapılan müsabakalarda kazananlara birer altından 22 adet, mağlup olanlara da ikişer kuruştan 44 kuruş, duacılarına 3 kuruş daha verilerek toplamda 47 kuruş ihsanda bulunulmuştur.¹¹²

I. Abdülhamid devrinde tekke pehlivanlarının çoğunlukla huzurda güreş tuttıkları tespit edilmiştir. Özellikle II. Abdülhamid'in hakimiyeti döneminde çoğu zaman bayramlarda güreşler yaptırılmıştır. Bu nokta-i nazardan değerlendirilecek olursa, Id-ı Şerif veya Id-ı Fıtr (Ramazan Bayramı), ilk günü 23 çift pehlivana 51 kuruş ve 30 para, ikinci günü Sedbaşı'nda yapılan müsabakalardaki 8 çift pehlivana 18 kuruş ve 20 para, üçüncü günü yine Sedbaşı'nda 7 çift pehlivana 18 kuruş, dördüncü günü Sedbaşı'nda 4 çift pehlivana 10 kuruş ve 20 para, duacıya 3'er kuruştan 12 kuruş, toplamda 111 kuruş ve 70 para ihsanda bulunulmuştur.¹¹³

12 Haziran 1812 (1 Cemaziyel-Evvel 1227) Cuma günü, Cuma selamlığı için Çinili Köşk'te, Yıldız Kasrı'nda ve Çağlayanlar Kasrı'ndaki açık alanlarda Arnavut Tepedelenli Ali Paşa'nın Arnavutluk'tan getirdiği (Prizrenli Ollise ve Gostivarlı İskender) pehlivanlarla padişahın Enderun güreşçisi Suhteoğlu Mehmed pehlivan müsabakalar tertip etmiştir. İlk müsabaka da 120 okkalık (153,84 kg.) 1.90 boyunda Ollise ile yapılmıştır. Suhteoğlu'da 2 m. den uzun boyu ve 160 okkalık (192.8 kg.) vücudu ile Ollise'den aşağı değildir. Sert geçen müsabakadan galip ayrılan Suhteoğlu Mehmed pehlivan olmuş, Numan Çavuş'un idaresinde musikişinaslar karcıgar makamında fasıl yapmışlardır.¹¹⁴

26 Haziran 1812 (15 Cemaziyel Ahir 1227) Cuma günü yine padişah II. Mahmud tarafından Eyüp Sultan Camii'nde namazın ardından Çağlayan Kasrı'nda, Suhteoğlu Mehmed pehlivan ile Tepedelenli Ali Paşa'nın pehlivanı Arnavut İskender ile yine karşılaşması istenmiştir. Bu müsabakalarda diğerinden de sert geçmiş, hatta bir ara Suhteoğlu müsabakayı kaybetmek üzereyken, davul ve na'recilerin ceng havası çalmalarıyla beraber kendine gelen Suhteoğlu güreşi yeniden hareketlendirmiş ve Enderun'un pehlivanı çangal oyunu ile rakibinin sırtını yere getirmiştir.¹¹⁵

10 Temmuz 1812 (29 Cemaziyel-Ahir 1227) Cuma günü, Sultan II. Mahmud Yahya Efendi Camii'nde Cuma namazını kılmasının ardından, biniş-i saltanat yapmak üzere Yıldız Kasrı Humayununa gelmiştir. Sultan Beşiktaş sırtlarındaki mezkûr binayı sevdiğinden sıklıkla bu mekâna bahar aylarında gelir, ok talimleri ve

¹¹² DABOA.TS.MA. d. 2415.35.0.1 Fi 11 Zilhicce 1186 / (22 Şubat 1185-5 Mart 1773).

¹¹³ Amasyalı İbrahim, Sivaslı Hasan, Erzurumlu İsmail, Kara Ali, Deli, Bıçakçı, Kalyoncu, gibi ifadelerle belgelere kaydedilmiştir. Türkiye'de ilk Ramazan Bayramı güreşinin 21 Şubat 1897 yılında Ramazan'ın 19. Günü Direklerarası'ndaki Giuletti Sirkinde İtalyan jimnastikçi Milliens ile Osmanlı Devleti'nin ilk Dünya Şampiyonu Kara Ahmed arasında yapıldığı ve maçın beraberlikle sonuçlandığını Atıf Kahraman ifade edilmiştir. Kahraman, "Osmanlı ...", a.g.e., s.125-127;146-147.

¹¹⁴ Cem Atabeyoğlu, "Güreş", *Tanzimattan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi*, İletişim Yay., İstanbul, 1985, s.1480; Kahraman, "Huzur...", a.g.e., s. 21-44.

¹¹⁵ Cem Atabeyoğlu, "Güreş", *Türkiye Diyanet İşleri Başkanlığı İslâm Ansiklopedisi*, C. III, Tarih Vakfı Yay., İstanbul, 1994, s. 1480; Kahraman, "Huzur...", a.g.e., s. 45-78.

güreş müsabakaları yaptırır. Bu müsabakalardan birisi de yine Suhteoğlu Mehmed ile Arnavut pehlivan İskender arasında yapılmıştır. Bu iki pehlivanın padişah huzurunda ikinci karşılaşmasıdır. Suhteoğlu Mehmed pehlivan, bu ikinci müsabakayı da kazanırsa Sultan pehlivana Arnavutluk'tan gelen bu iki pehlivanın doğduğu köylerin içerisindeki bir araziye zeamet olarak bağışlayacağını dahi açıklamıştır. İskender pehlivan perdahlarına (peşrev) başlamış, rakibini sindirebilmek adına mübalağalı biçimde alanı turlamışsa da Suhteoğlu rakibinin çıkışına aldırmayarak rahat karşılık vermiştir. Bunun öncesinde yapılan müsabakalardan epey yorulan Arnavut İskender pehlivan 15 gün içerisinde toparlanmış, Suhteoğlu'nu yapılan müsabaka da epey bir zorlamış, el enseleriyle boyunduruklarıyla, tırpanlarıyla ayaklarını bir hayli kabartmıştır. Suhteoğlu Mehmed pehlivan uzun bir uğraşın ardından, İskender pehlivanı devirmiş ve kemaneyi bağlayarak, onu ezerek yenmeyi hesaplamıştı ki, Arnavut pehlivan buradan kurtulmuş, mücadelesine kaldığı yerden devam ederken, Suhteoğlu'nun bir kolbastı oyunundan kendini kurtaramayarak yine yenilmiştir. Padişahta verdiği sözün yanına yapılan güreşten duyduğu memnuniyeti gösterebilmek adına pehlivanlara bir kese kuruş bağışlamıştır.¹¹⁶

10 Ağustos 1812 (1 Şaban 1227) Pazartesi günü Çubuklu Burnunun az ilerisindeki Beykoz sahilinde yer alan Hünkar İskeleyi Kasrı'nda, İkiz Osman pehlivan ile Hafız pehlivan, Dobrucalı pehlivan ile Haliloğlu pehlivanı, Hocaoğlu ile Hamza pehlivanı Ahıskalı Seyyid Ömer Ağa'nın eşleştirdiği bir yağlı güreş müsabakası tertip edilmiştir. Hocaoğlu yarım saat içerisinde Hamza pehlivanı, İkiz Osman pehlivan Hafız pehlivanı yenerken, İkiz Osman ardından Hocaoğlu'nu da mağlup etmişse de Dobrucalı ile Halil pehlivan yenilemediği için güreşlerin tam galibi belirlenememiş, fakat pehlivanlar Çantacı Bekir Ağa'dan ihsanlarını almışlardır.¹¹⁷

17 Ağustos 1812 (8 Şaban 1227) Pazartesi günü, Sultaniye Sahil Saray'ında Saltanat Binişi yapılmasına karar verilmiş ve II. Mahmud'un emri üzerine Ahıskalı Mahmud pehlivan, İkiz Osman'ı, Balyalı pehlivan ile Dobrucalı'yı, Hafız pehlivanla, Haliloğlu'nu, Hamza pehlivanla, Suhteoğlu'nu da Hocaoğlu pehlivanla eşleştirmiştir. İki saat sonunda güreşlerden galip çıkmayınca hükm-ü irade üzerine müsabakalar beraberlikle sonuçlanmış, Çantacı Bekir Ağa padişah ihsanlarını pehlivanlara dağıtmıştır.¹¹⁸

25 Ağustos 1812 (17 Şaban 1227) Çarşamba günü, İzzed Paşa Köşk'te Saltanat Binişi yapılması istenmiş ve Balyalı ile Dobrucalı'yı, Suhteoğlu ile Hocaoğlu'nu Hafız ile Hamza'yı İkiz Osman ile Haliloğlu'nu Ahıskalı Mahmud pehlivan eşleştirmiştir. Yine iki saat müddetince devam eden güreşlerde galip olmadığından berabere kalan pehlivanlara verilen ihsanları Çantacı Ragıp Ağa dağıtmıştır.¹¹⁹

5 Kasım 1812 (29 Şevval 1227) Perşembe günü, Kağıthane'deki Alibey Kariyesi'nde Saltanat binişi tertip edilmiştir. Bu sefer İkiz Osman ile Suhteoğlu Mehmed pehlivan eşleştirilmiş ve Seyyid Ömer Ağa tarafından pehlivanlar

¹¹⁶ Kahraman, "Huzur...", a.g.e., s.76-91.

¹¹⁷ Kahraman, "Huzur...", a.g.e., s. 92-111.

¹¹⁸ Kahraman, "Huzur...", a.g.e., s. 112-118.

¹¹⁹ Kahraman, "Huzur...", a.g.e., s. 118-129; Atif Kahraman eserin bazı yerlerinde Hicri tarihlerde gün hatası yapmıştır. Örneğin 29 Cemaziyel-Ahir 1227 tarihini "Cuma" yerine "Perşembe", 17 Ağustos 1812 (8 Şaban 1227) pazartesi gününü 5 Şaban 1227 olarak, 25.8.1812 (16 Şaban 1227 tarihini "Çarşamba" olduğu halde "Perşembe" günü olarak vermiştir ki, mezkûr tarih Cuma gününe denk gelmektedir.

dualarla çayıra salınmıştır. İki saat süren güreşin zevki, ilk zamanki heyecanı kaçırmıştı ki, İkiz Osman pehlivandan hiç beklenmeyen bir paça kasnak oyunu bu sırada gelmiş ve Suhteoğlu Mehmed pehlivanı kökünden kopan ağaç misali yere sırtının üzerine yıkmıştı. Bu beklenmeyen mağlubiyet tüm müsabakayı takip edenleri şaşkırtmış, hatta padişahı hayal kırıklığına dahi uğratmıştır. II. Mahmud bu gelişmenin ardından yine de yüklü ihsanlarda bulunmuş ve bir yıl boyunca Mısır'dan gelerek, İstanbul'un tamamını kavuran taun (veba) salgını sebebi ile uzun süre pehlivan müsabakaları yapılmasına izin verilmemiştir.¹²⁰

Pehlivanlar, Mayıs ayının başında Hıdırellez zamanı Kırkpınar Yağlı Güreşlerinde olduklarından, hükümdar binişlerindeki güreşlerde mutlak surette tehir edilmiştir. Bunun için ilk biniş güreşi 27 Mayıs 1813 (26 Cemaziyel-Evvel 1228) Perşembe günü, Dolmabahçe Köşkü'nde yapılmıştır. Enderun'daki pehlivanlara padişahın binişi 26 Mayıs sabahı duyurulmuş ve öğle namazını müteakip hazır olmaları istenmiştir. İkiz Osman ile Dobrucalı, Suhteoğlu ile Hafız, Balyalı ile Hocaoglu, Haliloğlu ile Hamza müsabaka için eşleştirilmiştir. İki saatin üzerinde yapılan mücadelelerde, Suhteoğlu Mehmed ile İkiz Osman pehlivanlar yine karşı karşıya kalmışlardır. Ama yoğun yağmur ve hava muhalefetinin de etkisi ile müsabakaların yapılış tarihi tehir edilmiştir.¹²¹

19 Ağustos 1813 (21 Şaban 1228) Perşembe gününde Beşiktaş semtindeki Çinili Köşk'te tehir edilen müsabakanın gerçekleştirilebilmesi yeni bir biniş-i hümayuna bırakıldığından uzamıştır. Bu müsabakada rakipler önceden belli olduğu için İkiz Osman ile Suhteoğlu Mehmed tekrar eşleşerek bir araya getirilmiştir. Suhteoğlu Mehmed pehlivanın tüm gayretlerine rağmen İkiz Osman'ı yenememesi, pehlivanın değerini artırdığı gibi oğullarının da Hazine, Kiler ve Seferli Koğuşlarına alınmasını sağlamıştır.¹²²

14 Temmuz 1814 (26 Recep 1229) Perşembe günü Çubuklu mesire alanını dolaşmak maksadı ile gittiğinde, sultanın huzurunda atış talimleri ve güreş müsabakaları tertip edilmiş, kazanan ve kaybeden tüm pehlivanlara Çukadar Ağa

¹²⁰ Kahraman, "Huzur...", a.g.e., s. 130-158; Osmanlı Devleti'nde sağlık hizmetleri "Dâr'üs-Sıhha" ve "Şifâhâne" gibi yerlerde verilmekteydi. XIX. ve XX. yüzyıllarda salgın hastalıklar bazı asayiş sorunlarının ortaya çıkmasına, bunlara karşı devletin bir takım tedbirler almasına da sebebiyet vermişti. Ayrıca halk sağlığı hizmetleri genel mana da sosyal, dini kurumlar olan vakıflar vasıtası ile yürütülmekteydi. İsmail Yaşayanlar, *Osmanlı Devleti'nde Kamu Sağlığının Kurumsallaşmasında Koleranın Etkisi, Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Salgın Hastalıklar ve Kamu Sağlığı*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2017, s.3-4; Fatma Çapan, "İslam Dünyası'nda Bimaristanlar ve Gelişme Süreçleri", Gaziantep Üniversitesi Journal of Social Sciences, Cilt:18, Sayı:3, 2019, s.119. Fakat bu kurumlar Osmanlı'nın tüm şehirlerine mevcut değildi. Bu sebeple karantina uygulaması XIV. Yüzyılda Doğu ülkelerinden, Akdeniz'e gelen ticaret tekneleri için uygulanmış ve tecridhânlerde bekleme süresi olarak 40 gün uygun görülmüştü. Gülden Sarıyıldız, "Karantina Meclisinin Kuruluşu ve Faaliyetleri", *Belleten*, Cilt: LVIII – Sayı: 222, Yıl: Ağustos 1994, s.331-332. Bu anlamda veba salgınları, karantina uygulamasının kurumsal hale gelmesinde, önemli bir rol oynamıştı. İsmail Yaşayanlar, *Osmanlı Döneminde Uygulanan Deniz Karantinasına İlişkin Bazı Bilgiler, Âb-ı Hayât'ı Aramak, Gönül Tekin'e Armağan*, Yeditepe Yayınevi, İstanbul, 2018, s.738.

¹²¹ Şaban ayının 21. Günü Çinili Köşk'te müsabakaların yapılmasına padişah karar vermişti. Kahraman, "Huzur...", a.g.e., s. 160-186.; Nejla Günay, "Osmanlı Saray Hayatında Güreş", makalesinde bu tarihi 27 Mayıs 1814 olarak vermiştir.

¹²² Hafız Hızır İlyas Ağa, a.g.e., s. 66.

vasıtası ile ihsanlarda bulunulmuştur. 1 Şubat 1816 (2 Rabi'ül-Evvel 1231) Perşembe günü Şimşirlik Meydanında sultanın huzurunda tokmak oyunu tertiplenmiş, ardından pehlivan güreşleri yapılmış, kazanana ve kaybedene ihsanlarda bulunulmuştur.¹²³

1 Şubat 1816 günü Şimşirlik meydanında padişahın huzurunda önce tokmak oynanmış ardından pehlivanlar güreşmiştir. Pehlivanlardan bazıları rakiplerini künededen atıp yenmişlerdir. Bazıları ise birbirlerine üstünlük kuramasa da padişah hepsine eşit ihsanlarda bulunulmuştur. 9 Nisan 1816 (11 Cemaziyel-Evvel 1231) Salı gününde Topkapı Sarayı'nda Sofa Köşkü'nde yine İkiz Osman Pehlivan ile Dobrucalı Mehmed arasında müsabaka olmuş ancak İkiz pehlivanın Dobrucalı'ya göre yaşının epey ileri olması güreşin eşit şartlarda tamamlanmasına sebep olmuş, ihsanlar aynı oranda dağıtılmıştır. 27 Mayıs 1816 (29 Cemaziyel-Ahir 1231) Pazartesi günü, Hamza ile Hafız pehlivan, Suhteoğlu ile Hocaoğlu pehlivanlar Dolmabahçe Köşkü'ne ve Bebek Kasrı'nda eşleşmiştir. Burada yapılan müsabakayı Suhteoğlu kazanmıştır. Hamza ve Hafız pehlivanlar takatsiz kalarak müsabakayı padişahın emri ile bırakmışlardır. 8 Ekim 1816 (16 Zilkade 1231) Salı günü, Yıldız Kasrı'nda düzenlenen saltanat binişinde önce pehlivanlar güreş tutmuş, hava rüzgarlı olmasına rağmen tüfek atışları yapılmış, muvaffakiyet elde eden hiçbir kişi çıkmamıştır.¹²⁴

8 Ekim 1816'da Yıldız Kasrı'na düzenlenen saltanat binişinde önce pehlivan güreşleri sonra tüfek atışı yapılmış, ancak hava rüzgârlı olduğu için kimse testiye kıramamış, güreşlerde verimli geçmemiştir. 9 Ekim 1819 (19 Zilhicce 1234) Cumartesi günü, padişah Kağıthane semtindeki kasra binişe gitmiş ve burada sıradan devlet ritüelleri tekrarlanmış, pehlivanlar güreşmiştir. 8 Mayıs 1821 (5 Şaban 1236) Salı günü Dolmabahçe Köşkü'nde yapılan rikap töreninde pehlivan müsabakaları ile tüfek atışları da yapılmıştır. 19 Eylül 1822 (2 Muharrem 1238) Perşembe yani Muharrem ayının ikinci günü II. Mahmud, Bahariye Kasrı'nda tertiplediği biniş törenlerinde pehlivanlar güreş tutarken, tüfek atışları da yapılmıştır.¹²⁵ Sultan II. Mahmud Huzur Güreşinin bir diğerini 6 Ağustos 1825 (21 Zilhicce 1240) Cumartesi günü, Çinili Köşk'te yaptırmış ve ihsanları çantacı Abdülkerim dağıtmıştır.¹²⁶ II. Mahmud'un 1826 yılında yaptığı ıslahatlar arasında saraydaki Enderun kadrolarının da tasfiyesi mevzu bahisti ki, bu gelişme güreşçi tekkelerinin de kapanması anlamına gelmiştir. Bundan sonra sarayda askerlikle ilgili yapılagelen işler bir tarafa bırakılmış ve orduda yeni düzenlemelere gidildiği gibi Sarayda pehlivan istihdamına son verilmiştir.¹²⁷

Sonuç

Türk toplumunun idman anlayışının temellerinde saygın, uygulamalarında engin, geleneksel olarak zengin bir faaliyet alanı olan güreş, sadece bir mücadele sporu

¹²³ Hafız Hızır İlyas Ağa, a.g.e., s. 96, 113-114.

¹²⁴ Hafız Hızır İlyas Ağa, a.g.e., s. 119

¹²⁵ Hafız Hızır İlyas Ağa, a.g.e., s.152, 176, 195

¹²⁶ Kahraman, "Osmanlı...", a.g.e., s. 152-153; Kahraman, "Huzur...", a.g.e., s. 208-226.

¹²⁷ Hafız Hızır İlyas Ağa, a.g.e., s.288-289.

olmanın dışında bir milletin kimliğinin ifadesinde de önemli yere sahiptir. Türklerde güreş ritüelinin varlığı, Türkistan coğrafyasındaki köklerinden itibaren değerlendirilmesi gereken bir kültürel sahadır. Dünya üzerinde Kuşak, Aba, Tatar, Sumo gibi adlarla anılan 479 güreş türünün 39'nun uygulama sahası adı geçen bu coğrafyadır.

Türklerin dürüstlük, cesaret, mert olmak gibi değer yargıları ile adlandırdığı pehlivanlık kavramı, Osmanlı sarayında sadece güreş camiasının mensupları için değil; cirit, kemankeş ve cüdi mesleğini icra edenler içinde kullanılmıştır. Bunun yanı sıra, Türkler yaptıkları hemen her faaliyette olduğu gibi örfi ve dini motifleri hemhal etmeyi ritüel haline getirdiklerinden, güreşleri de İslam ahlakı ve Türk anlayışı ile yoğuran tekkelerde icra etmeyi tercih etmişlerdir. İşte bu tekkelerden çıkan pehlivanlar, devlet himayesine alınıp, saray bünyesinde istihdam edilmişlerdir.

Tekkeler yalnız pehlivanlığın değil, dini ve toplumsal değerlerinde öğretildiği, meslek aşkının verildiği teolojik kurumlardır. Buradan gelen pehlivanlar, Osmanlı padişahının huzurunda çıktıkları müsabakalarda öncelikle yaptıkları işin hakkını verebilmek, ardından kendi haklarını da alabilmek adına mücadele etmişlerdir. Osmanlı sultanları da kendi örtülü ödenekleri olan ceyb-i hümayundan silahtar veya çukadar vasıtası ile pehlivanlara haklarını teslim etmiştir.

Ceyb-i Humayunlarda, Osmanlı sultanlarının pehlivanlara ve organizasyonu tertip edenlere uygun gördüğü harçlıklar, pehlivanlar ya da iştirakçilerin sayıları, galip gelenler ile mağlup olanlar, müsabakaların yapıldığı tarih, yeri ve yapılma sebebi de verilmiştir. Ceyb-i Humayunlar üzerinden düşünüldüğünde, Osmanlı sultanlarının haftanın belirli günleri biniş adı verilen, bir yerden bir başka mekana, konaklamak maksadı ile varması hadisesini, haftanın hemen her günü yaptığı, yılın belirli ayları değil, kış mevsimi dahil her dönemde tertiplettiği de tespit edilmiştir. Hatta yine Ceyb-i Humayun defterleri aracılığıyla harcanan para birimi hakkında da bilgi edinilmesi sureti ile devletin içerisinde olduğu iktisadi koşullar da nispeten belirlenmiştir.

Osmanlı sarayında “Huzur Güreşi” olarak tabir edilen bu yağlı güreş müsabakaları savaş zamanları haricinde bayramlarda, düşmana galebe çalındığında, sarayın düğünlerinde ve özellikle de binişlerde devamlı surette yapılmıştır. Bunun dışında padişahlar bile zaman zaman güreşlerde müsabık olmuş, böylece pehlivanları sadece maddi değil, manevi anlamda da yüreklendirmişlerdir. Ayrıca Huzur güreşlerinde her ne kadar padişah dahi güreş tutsa, pehlivanların yerine getirmekle yükümlü oldukları kadim ritüellerde mevcuttur. Örneğin, rakibinin müsaadesi olmadan dinlenmemek, rakibini mağlup ettiğinde aşırı sevinmemek, müsabakaları takip edenleri selamlamak, peşrevini tamamlamak gibi hususlara azami ölçüde uymaya mecbur tutulmuştur.

Bunun yanı sıra huzur güreşleri, genellikle padişahın yazlık ya da kışlık bir mekandan konaklamak maksadı ile farklı bir alana geçmesi onuruna yapılan karşılama şeklindeki organizasyonlar olup, İstanbul'un genellikle orman içerisinde ya da sayfiye olarak tabir edilen meskenlerinde (Eyüp, Kağıthane, Beşiktaş, Bostancı...) tertiplenen törenlerdi. Huzura çağırılan pehlivanlar arasında, genellikle Balkan coğrafyasının (Şumnu, Kırcaali, Bosna, Drama, Stranca, Rusçuk v.b.) pehlivanları olup, Kırım, Erzurum, Maraş, Bursa, Edirne, Tokat, Teke yöresinin çeşitli nam ve lakaplar ile anılan pehlivanları da (Şamdancı, Debbağ, Çolak, Kel, Dilsiz, Deli, Hasodalı, Çukadar...) müsabakalardaki yerlerini almışlardır.

Saraya genelde toplumda yer etmiş, namlı, toplum ve iş ahlakı ile öne çıkmış pehlivanlar davet edilmiş, onlar için ilerleyen yıllarda saray bünyesinde “ocak” dahi tahsis edilmiştir. Saraya alınan pehlivanlar genel olarak Balkan coğrafyasının insanlarından olup, geldikleri yörelerin, yaptıkları mesleklerin, fiziksel özelliklerinin, şöhretli ustalarının ya da varsa namlı atalarının lakapları ile anılmışlardır. Bu minvalde padişahın himayesine alınan pehlivanlar, yıllar içerisinde saray halkından kabul edilip, sultanın en yakınında yer aldıkları gibi hasodabaşılıktan, vezir-i azamlığa kadar uzanan bir kariyer değişimi da yaşamışlardır.

Bahsi geçen bu kariyer değişimi sadece mevkii anlamında değil, yüzyıllardır süregelen ritüellerin yaşatılması noktasında da kendisini göstermiştir. Osmanlı Devleti’nde XIX. Yüzyılın ortalarında başlayan siyasi, hukuki, toplumsal değişim hareketinden, Türk güreşi de nasibini almış, çağın gereklerine uyum sağlama çabası ile birlikte güreş ritüel ve uygulama formunda, Avrupa tarzında tarzın da değişimlere gidilmiştir. Bunda elbette XIX. Yüzyılın sonlarından itibaren Türk pehlivanlarının uzun yıllar sürecek uluslararası arenalardaki mücadelelerinin de tesiri olmuştur.

Tüm bu değişime rağmen kadim Türk sporları, tarih açısından değerlendirildiğinde en önemli aşamasını, Osmanlı coğrafyası üzerinde kaydetmiştir. Osmanlı Devleti sadece güreşe değil, diğer tüm Türk sporları olan cirit, okçuluk, Mıtrak (Matrak) benzeri değerlere sahip çıkarak, saray bünyesinde icrasını sağlamış, idmancılarının istihdamını temin etmiş, ödüllendirmiş ve kültürün yaşaması adına maddi ve manevi destek vermiştir. Sözü edilen desteğin en önemli göstergesi de bu sporları yapanlara verilen “pehlivan” unvanıdır ki, yalnızca güreş yapanlara değil, tamamına layık görülmüştür.

Kaynakça

a. Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi

- A. (DVNSMHM.d. (BAB-I ASAF-I MÜHİMME DEFTERLERİ)
- A. HAT. (HATT-I HUMAYUN)
- AE. SAMD III. (III. AHMED)
- AE. SBZT. II. (II. BAYEZİD)
- AE. SMST. II. (II. MUSTAFA)
- C.ADL. (ADLİYE)
- C.EV. (OSMANLI ARŞİVİ CEVDET EVKAF)
- C.MF. (OSMANLI ARŞİVİ CEVDET MAARİF)

DH.MKT. (DÂHİLİYE NEZARETİ MEKTUBİ KALEMİ)
TS.MA. e. (TOPKAPI SARAYI MÜZESİ ARŞİVİ EVRAKI)
TS.MA. d. (TOPKAPI SARAYI MÜZESİ ARŞİVİ DEFTERİ)

b. Basılı Eserler ve Süreli Yayınlar

- Aktepe, Münir, “Çorlulu Ali Paşa”, *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, C. VIII, Ankara 1988, s.370-371.
- Ant, Metin, *16. Yüzyılda İstanbul Kent-Saray-Günlük Yaşam*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2011.
- Atabeyoğlu, Cem, “Güreş”, *Tanzimattan Cumhuriyet’e Türkiye Ansiklopedisi*, İletişim Yay., İstanbul 1985, s.1480.
- , “Güreş”, *Türkiye Diyanet İşleri Başkanlığı İslâm Ansiklopedisi*, C. III, Tarih Vakfı Yay., İstanbul 1994, s.45-78.
- Barkan, Ömer Lütfi, “İstanbul Saraylarına Ait Muhasebe Defterleri”, *Belgeler Dergisi*, No: 228-291-377, C.IX, S. 13, TTK Basımevi, (1979), s. 343,377.
- , “Osmanlı Devleti’nde Kolonizör Türk Dervişleri”, *Türkler Ansiklopedisi*, C.9, Ankara 2002, s.135.
- Bulduk, Abdulgani Fahri, *Diyarbakır Valileri*, Yay. Haz. Eyyüp Tanrıverdi-Ahmet Taşgın, Medrese Yay., İstanbul 2007.
- Can, Fatih Mehmet, *Er Meydanı*, THY & İNFOMAG Yay., İstanbul 2013.
- Emir, Esra – Öztürk, Onur, “Genel Perspektiften: Osmanlı Huzur Güreşlerinde Pehlivanlara ve Duacılara Verilen İhsanlar” *III. Uluslararası Türk Geleneksel Güreşve Oyunları Sempozyumu Bildiri Kitabı*, K. Maraş, (6-8 Mayıs 2016), s. 370.
- Erdem, Halis, *Doğuştan Günümüze Kırkpınar*, Ceren Matbaacılık, Genişletilmiş 2. Bsk., Edirne 2010.
- Çapan, Fatma, “İslam Dünyası’nda Bimaristanlar ve Gelişme Süreçleri”, *Gaziantep Üniversitesi Journal of Social Sciences*, Cilt:18, Sayı. 3, (2019), s. 119.
- Çavga, Murat – Aygün, Özcan, *Edirne ve Kırkpınar*, Puslu Yay., Edirne 2013.
- Develioğlu, Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Ak Kitabevi, 18. Bsk., Ankara 2001, s.288.
- Erdoğan, Kutluay, *Alevilik, Bektasılık*, İletişim Yay., İstanbul 1993.
- Erler, Mehmet Yavuz- Selahattin, Özyurt, “Türk Kültüründe Kadimden Günümüze Ulaşan Sosyal Örgütlere Dair Bir Misal: Salavatçılıktan Cazgırlığa”, *Studies Of The Ottoman Domain*, C: 2, S. 2, Samsun, (Şubat 2012), s.43.
- Feher, Geza, *Bulgar Türklerinin Tarihi*, TTK Basımevi, Ankara 1984.
- Günay, Nejla, “Osmanlı Saray Hayatında Güreş”, *II. Uluslararası Geleneksel ve Olimpik Güreşler Sempozyum Kitabı*, Kahramanmaraş, (14-15 Eylül 2012), s. 222.
- Güven, Özbay, “Türklerde Pehlivanlık”, *Türk Dünyası Araştırmaları*, S. 56, Ankara, Ekim (1988)
- , “Türklerde Güreş Geleneği”, *Türk Dünyası Tarih Dergisi*, Sayı.55, Temmuz, (1991)
- Halaçoğlu, Yusuf, *XIV.-XVII. Yüzyıl Osmanlılarda Devlet Teşkilatı ve Sosyal Yapı*,

- TTK Basımevi, Ankara 1996.
- Hafız Hızır İlyas Ağa, *Letâif-i Enderun & Tarih-i Enderun 1812-1830*, Haz. Cahit Kayra, Güneş Yay., İstanbul 1987.
- Hammer, Joseph Von, *Büyük Osmanlı Tarihi*, C.III, Üçdal Neşriyat, İstanbul 1989.
- Hüseyin Hüsameddin, “Orhan Bey’in Vakfiyesi”, *Tarih-i Osmani Encümeni Mecmuası*, Türk Tarih Encümeni, S.17, İstanbul, (1 Eylül 1926).
- İnbaşı, Mehmet, “Balkanlarda Osmanlı Hâkimiyeti ve İskân Siyaseti”, *Türkler Ansiklopedisi*, C.9, Ankara 2002.
- Kafesoğlu, İbrahim, *Bulgarların Kökeni*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, Ankara 1985.
- , *Türk Milli Kültürü*, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 1996.
- Kahraman, Atıf, “*Huzur Güreşleri*”, Divan Matbaası, Ankara 1980.
- , *Osmanlı Devleti’nde Spor*, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1995.
- Kanar, Mehmet, *Farsça-Türkçe Sözlük*, Say Yay., İstanbul 2008.
- Karadoğan, Umut C., *Geçmişten Geleceğe Kültürel Miras: Kırkpınar Yağlı Güreşleri*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Ankara 2020.
- Kaşgarlı Mahmud; *Divan-ı Lügat-it Türk*, Çev: Besim Atalay, TTK Basımevi, Ankara 1986.
- Küçük, Cevdet, “*Abdülaziz*”, *Diyanet İslâm Ansiklopedisi*, Ankara 1988.
- Koraş, Hikmet, “Türk Lehçelerindeki Müsterekler Üzerine”, *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C. 183, S. 183, Ankara 2014 , s.202.
- Kurtaran, Uğur, “Pasaraofça Antlaşması’na Göre Yapılan Sınır Tahdit Çalışmaları ve Belirlenen Yeni Sınırlar”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C.11, S.55, İstanbul 2018, s.287-290.
- Mehmed Halife, *Tarih-i Gilmani*, Orhaniye Matbaası, İstanbul, 1340 (1924).
- Nadiem, İhsan, *Trace of Turkey in Indian Wrestling*, Oxford University Press, London 1968.
- Nutku, Özdemir, *IV. Mehmed’in Edirne Şenliği (1675)*, Türk Tarih Kurumu Yay., Ankara 1987.
- Önal, Ahmet, “Törenler (Payitaht İstanbul’da, Osmanlı Merasimleri)”, *Antik Çağ’dan XXI. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi Ansiklopedisi*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş., İstanbul 2016, s. 404-405.
- Özcan, Abdülkadir, “Güreş”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 14, İstanbul 1996.
- Peçevi İbrahim Efendi , *Peçevi Tarihi I*, Haz. Bekir Sıtkı Baykal, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 1992.
- Râşid Mehmed Efendi-Çelebizâde İsmail Asım Efendi, *Târîh-i Râşid ve Zeyli*, C. II. (Yay.Haz: Abdulkadir Özcan-Yunus Uğur-Baki Çakır-Ahmet Zeki İzgöer), Klasik Yayınları, İstanbul 2013.
- Sahillioğlu, Halil, “Ceyb-i Humayun”, *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, C. VII, İstanbul 1993, s.465-467.

- Silahtar Fındıklılı Mehmed Ağa, *Silahtar Tarihi*, Devlet Matbaası, C.I, İstanbul 1928.
- Sarıyıldız, Gülden, “Karantina Meclisinin Kuruluşu ve Faaliyetleri”, *Belleten*, Cilt: LVIII – Sayı: 222, Yıl: (Ağustos 1994), s.331-332.
- Şahin, Murat - Geri, Serdar, “Türk Spor Tarihinde Aşırtmalı Aba Güreşleri”, *II. Uluslararası Geleneksel ve Olimpik Güreşler Sempozyumu Kitabı*, Kahramanmaraş, (14-15 Eylül 2012), s.149.
- Türkmen, Mehmet- Demirhan, Bilal – Geri, Serdar - Öztürk, Onur, “I. Mahmud Dönemi (1730-1754). Huzur-u Humayun’da Güreşen Pehlivanlara ve Duacılara Verilen İhsan-ı Şahaneler”, *III. Uluslararası Türk Geleneksel Güreş ve Oyunları Sempozyumu Bildiri Kitabı*, K. Maraş, (6-8 Mayıs 2016), s.28.
- Türkmen, Mehmet, “Türklerde Spor ve Oyun Kültürü”, *Uluslararası Türk Halkları Geleneksel Oyunlar, Sporlar Sempozyumu Kitabı*, Kahramanmaraş, (2017), s.33.
- Kılıç, Dündar Ali, “Osmanlı Saray Törenlerinin Üsküdar’a Yansması”, *Üsküdar Sempozyumu I, (Bildiriler)*, C: I, İstanbul, (23-25 Mayıs 2003), s.94.
- Komasyon, *Türk Dil Kurumu Sözlüğü*, Ankara, (1955).
- Türkmen, Mehmet-Bilal Demirhan, “Osmanlı Güreş Tekkeleri ve Fonksiyonelliği”, *Türk Halklarının Geleneksel Spor Oyunları Kongre Dizisi*, Bişkek-Kırgızistan, (20-22 Kasım 2015), s.162-174.
- Türkmen, Mehmet, “Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi Defterleri (Ts.Md.D)’nde: Osmanlıda Güreşçilere Maddi İhsanlar” *Destan-ı Kırkpınar Dergisi*, Kırkpınar Kültürünü Tanıtma ve Yaşatma Derneği Yay., S. 31, (Ocak 2016), s.32.
- Temizoğlu, Kemal, *Ata Sporu Yağlı Güreş ve Kırkpınar*, Mehmet Tunagür Yay., İstanbul 1979.
- Todorov, Nicolai, *Bulgaristan Tarihi*, Çev. Veysel Atayman, Öncü Kitabevi, İstanbul 1979 .
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, *Osmanlı Devlet Teşkilatı’nda Kapıkulu Ocakları*, C.I, TTK Basımevi, Ankara 1943.
- , *Osmanlı Tarihi*, C.IV, Ksm. I, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1995.
- , “III. Selim Zamanında Yazılmış Dış Ruznamesinden 1209/1791 ve 1207/1792 Senelerine Ait Vekayi” *Belleten*, C. XXXVII, S. 148, TTK Basımevi, Ankara, (Ekim 1973), s.607-622.
- Ünver, Süheyl- Erdem, Sedat Hakkı, *Amcazade Hüseyin Paşa Yalısı*, Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu, İstanbul1970.
- Yaşayanlar, İsmail, *Osmanlı Devleti’nde Kamu Sağlığının Kurumsallaşmasında Koleranın Etkisi, Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Salgın Hastalıklar ve Kamu Sağlığı*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2017.
- , *Osmanlı Döneminde Uygulanan Deniz Karantinasına İlişkin Bazı Bilgiler, Âb-ı Hayât’ı Aramak, Gönül Tekin’e Armağan*, Yeditepe Yayınevi, İstanbul 2018.

Yıldız, Murat, “Türk Sivil Mimarisinin En eski yapılarından Amcazade Hüseyin Paşa Yalısının Tarihi Serüveni”, *Türkiyat Mecmuası*, XXI., (Bahar 2011), s.410-412.

Yiğit, Ahmet, “III. Ahmed Dönemi Huzur Güreşleri ve Güreşler için Yapılan Ceyb-i Humayun Harcamaları” *History Studies International Journal Of History*, Volume 6, Issue 5, September (2014), s.275-307.

www.osmanli700.gen.tr/kisiler/cc2.html (Erişim Tarihi: 03.10.2020).